

Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych

Sprawozdanie z działalności
archiwów państwowych
w 2010 r.

Warszawa 2011

Spis treści:

WSTĘP	4
1. ZASÓB ARCHIWALNY	4
1.1. Wielkość zasobu	4
1.2. Opracowanie i ewidencja zasobu	5
1.3. Przejmowanie materiałów archiwalnych	5
1.4. Zabezpieczenie zasobu	6
2. KSZTAŁTOWANIE NARODOWEGO ZASOBU ARCHIWALNEGO	8
2.1. Kadry AP i NDAP w zakresie nadzoru archiwalnego	8
2.2. Legislacja w zakresie prawa powszechnie obowiązującego	9
2.3. Przepisy metodyczne w zakresie nadzoru archiwalnego	10
2.4. Udział w pracach zespołów, komitetów, komisji o charakterze ogólnopaństwowym	11
2.5. Organy opiniodawcze i doradcze w zakresie nadzoru archiwalnego w ramach jednostek podległych NDAP	11
2.6. Wartościowanie dokumentacji	12
2.6.1. Ustalanie państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych jako wytwarzających materiały archiwalne	12
2.6.2. Wyrażanie zgody na zniszczenie dokumentacji	14
2.6.3. Brakowanie dokumentacji z zasobu własnego archiwów państwowych	15
2.7. Zarządzanie zasobami archiwalnymi poza archiwami państwowymi	16
2.7.1. Kontrole archiwalne	16
2.7.2. Zatwierdzanie przepisów kancelaryjnych i archiwalnych dla państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych	17
2.7.3. Powierzenie materiałów archiwalnych	18
2.7.4. Użyczenie materiałów archiwalnych	19
2.8. Szkolenia, konsultacje, doradztwo	19
3. WYKORZYSTANIE ZASOBU ARCHIWALNEGO	19
3.1. Udostępnianie materiałów archiwalnych	19
3.2. Użytkownicy	25
3.3. Kwerendy	27
3.4. Bazy danych	29
3.5. Reprografia	30
3.6. Współpraca z innymi placówkami	31
4. DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA	32
4.1. Prace organów opiniodawczo-doradczych, działających przy dyrektorach archiwów państwowych oraz udział w pracach centralnych komisji i zespołów międzyarchiwalnych	32
4.2. Zebrania naukowe	34
4.3. Udział w konferencjach naukowych	34
4.4. Udział w projektach wspólnych	35
4.5. Współpraca w zakresie archiwistyki	36
4.6. Publikacje pracowników archiwów państwowych	36
4.7. Udział we władzach instytucji naukowych i kulturalnych	37
4.8. Podnoszenie kwalifikacji kadry w archiwach państwowych	38
4.9. Inne przedsięwzięcia naukowe	38

5. DZIAŁALNOŚĆ EDUKACYJNA I WYDAWNICZA	38
5.1. Strefa edukacyjna serwisu internetowego NDAP	38
5.2. „Mord katyński. Dokumenty zbrodni” – audiobook i akcja edukacyjna	39
5.3. Wystawa „Polacy w Gruzji	40
5.4. Wystawa „I Warszawa nie zawiodła. W 90. rocznicę bitwy warszawskiej”	40
5.5. Wystawa „Co kryją archiwa? Dwa oblicza archiwów. <i>Curiosa</i> w zbiorach archiwów państwowych	41
5.6. Inne projekty edukacyjne	41
5.6.1. Projekt Elektronicznego Łączenia Zespołów Archiwalnych i Kolekcji	41
5.6.2. Projekt: Straty osobowe i ofiary represji pod okupacją niemiecką	42
5.7. Projekty wspierane i objęte patronatem przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych	42
5.8. Udział przedstawicieli NDAP i archiwów państwowych w konferencjach i seminariach o charakterze edukacyjnym, naukowym i kulturalnym	42
5.9. Projekty wydawnicze	43
6. WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA	45
6.1. Przygotowania do polskiej prezydencji w Unii Europejskiej w II połowie 2011 r.	45
6.2. IV Międzynarodowa Konferencja Programu UNESCO Pamięć Świata	45
6.3. APENet – Europejski Portal Archiwalny	46
6.4. Współpraca z instytucjami polonijnymi	46
6.4.1. Projekt zabezpieczenia zbiorów Archiwum Instytutu Literackiego „Kultura” w Maisons Laffitte pod Paryżem	47
6.4.2. Współpraca z Archiwum OO. Pallotynów w Paryżu	47
6.5. Współpraca z innymi partnerami zagranicznymi	47
6.6. Udział w pracach organizacji międzynarodowych	48
6.7. Udział w konferencjach międzynarodowych, seminariach archiwalnych, stażach dla archiwistów	49
6.8. Uzupełnianie zasobu archiwalnego	50
6.9. Wypożyczenia materiałów archiwalnych za granicę	50
7. PRZECHOWYWANIE DOKUMENTACJI NIEARCHIWALNEJ	50
8. LEGISLACJA	51
9. KADRY	52
9.1. Zatrudnienie	52
9.2. Wykształcenie pracowników	53
10. FINANSE	53
10.1. Dochody budżetowe	53
10.2. Wydatki budżetowe	53
10.3. Dochody własne	54
10.4. Sumy na zlecenie	54
10.5. Gospodarstwa Pomocnicze	54
10.6. Inwestycje	54
11. PODSUMOWANIE	56

WSTĘP

Archiwa państwowe, podległe Naczelnemu Dyrektorowi Archiwów Państwowych, działają na podstawie ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach. Sieć archiwów państwowych na koniec 2010 r. tworzyły 3 archiwa o charakterze centralnym: Archiwum Główne Akt Dawnych, Archiwum Akt Nowych, Narodowe Archiwum Cyfrowe (do 2008 r. pod nazwą: Archiwum Dokumentacji Mechanicznej) oraz 30 archiwów wraz z 47 podległymi im oddziałami zamiejscowymi i 5 ekspozyturami, których właściwość miejscowa ma zasięg regionalny. Ponadto od początku 2005 r. funkcjonuje Archiwum Dokumentacji Osobowej i Płacowej w Milanówku, obejmujące zasięgiem działania obszar całego państwa.

Urząd Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w 2010 r. sprawował **dr Sławomir Radoń**.

W 2010 r. na wniosek Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych została powołana przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego **Rada Archiwalna** kadencji 2010-2012. W skład tego ciała weszły następujące osoby: dr hab. Waldemar Chorążyczewski, Beata Herdzin, dr Tadeusz Krawczak, dr Piotr Greiner, Jolanta Louchin, dr Rita Majkowska, dr Tomasz Makowski, ks. dr hab. Józef Marecki, dr Grzegorz Mędykowski, prof. dr hab. Krzysztof Mikulski, prof. dr hab. Jarosław Poraziński, płk. Bogusław Stachura, dr Wojciech Wiewiórowski, Piotr Zawilski, prof. dr hab. Jerzy Zdrada. W trakcie posiedzenia inauguracyjnego Rada wyłoniła spośród swoich członków prezydium, które tworzą: prof. dr hab. Krzysztof Mikulski – przewodniczący Rady oraz jego zastępcy: Jolanta Louchin i prof. dr hab. Jerzy Zdrada. Na sekretarza Rady został powołany dr Grzegorz Mędykowski.

W roku 2010 Rada Archiwalna zebrała się dwukrotnie: przyjęła sprawozdanie Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych za rok 2009, zaopiniowała decyzję w sprawie przechowywania zbioru tzw. metryczek dowodów osobistych, przedstawiła uwagi do dokumentu określającego strategię archiwów państwowych na lata 2010-2015 oraz wyraziła swoje stanowisko wobec projektu założeń do projektu ustawy o zmianie ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.

1. ZASÓB ARCHIWALNY

1.1. Wielkość zasobu

Stan zasobu archiwalnego, zgromadzonego w archiwach państwowych, w dniu 31 grudnia 2010 r. obejmował ogółem:

- zespołów i zbiorów archiwalnych:	88 952
- jednostek inwentarzowych:	39 973 168
- metrów bieżących:	298 005,39

W porównaniu ze stanem z 31 grudnia 2009 r. rozmiar zasobu archiwalnego zwiększył się o 2 494 zespoły i zbiory archiwalne oraz o 884 447 jednostek inwentarzowych o łącznym metrażu 8 544,15 mb. Na rozmiar zasobu archiwalnego, przechowywanego w archiwach państwowych, wpływ miały różne czynniki: przejmowanie materiałów archiwalnych z archiwów zakładowych oraz nabytki (np. dary, zakupy), opracowanie zasobu, dokonywane korekty w ewidencji, a także niewielkie ubytki dokumentacji nieposiadającej wartości historycznej.

Zasób Archiwum Państwowego Dokumentacji Osobowej i Płacowej w Milanówku (APDOP), mierzył 11 719,88 mb dokumentacji o czasowym okresie przechowywania, co stanowiło 1 097 000 jednostek. W roku sprawozdawczym zwiększył się on o 4 882,88 mb (468 536 jednostek).

Dodatkowo, realizując decyzję Nr 3 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 4 lutego 2010 r. *w sprawie rozmieszczenia materiałów archiwalnych stanowiących zbiór Centralnego Rejestru Metryczek Wydanych Tożsamości od roku 1952 do roku 1997* Archiwum w Milanówku przejęło do swojego zasobu przechowywane dotychczas w Archiwum Akt Nowych 21 956 mb materiałów archiwalnych, co stanowiło 27 445 jednostek.

W roku sprawozdawczym w związku z rosnącą liczbą przejęć zarówno dokumentacji niearchiwalnej, jak i materiałów archiwalnych APDOP ograniczyło prawie o połowę ilość przechowywanej dokumentacji będącej depozytem innych podmiotów z 8 275,45 mb do 4 190, 23 mb.

1.2. Opracowanie i ewidencja zasobu

W 2010 r. archiwa państwowe kontynuowały opracowanie przechowywanych materiałów archiwalnych. Na koniec roku sprawozdawczego stan zasobu całkowicie opracowanego wyniósł 11 038 491 j. inw. (155 245,02 mb). W ciągu ostatniego roku zakończono przyjęciem przez komisje metodyczne opracowanie 120 623 j. inw. (1 599,53 mb). W 2010 r. zinwentaryzowano 628 079 j. inw. (4506,76 mb).

W roku sprawozdawczym ewidencja zasobu archiwów państwowych obejmowała 88 891 zespołów (zbiorów) archiwalnych i 24 201 901 jednostek (289 530,12 mb), co stanowi odpowiednio: 99 % zespołów (zbiorów) i 61 % ogółu przechowywanych jednostek. Ten ostatni wskaźnik wynika z pomniejszenia liczby jednostek zewidencjonowanych o 12 000 000 fotografii z zespołu *Centralnej Agencji Fotograficznej* (Narodowe Archiwum Cyfrowe), uznanego za niespełniający wszystkich wymogów metodycznych. W pozostałych archiwach zewidencjonowane jest 96% jednostek.

W stosunku do roku 2009 r. odnotowano wzrost liczby zewidencjonowanych zespołów (zbiorów) na poziomie 4 % i wzrost liczby zewidencjonowanych jednostek na poziomie 5 % (o 1 123 503).

1.3. Przejmowanie materiałów archiwalnych

Głównym czynnikiem kształtującym rozmiar zasobu było przejmowanie materiałów archiwalnych oraz korekta ewidencyjna wykonywana w ramach

realizacji priorytetów wyznaczonych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych.

W 2010 r. archiwa państwowe włączyły do swego zasobu 1 345 zespołów i zbiorów archiwalnych liczących łącznie 699738 jednostek (5679,41 mb). Nabytki te pochodziły w większości z archiwów zakładowych (847 zespołów, 633 401 jednostek i 4 914,77 mb – co stanowi odpowiednio 63 % wszystkich nowo nabytych zespołów, 91% ogółu nabytych jednostek i 87% mb). Duża część nabytków została przez archiwa pozyskana w postaci darów lub w drodze zakupu. Jako nabytki rejestrowano również materiały archiwalne włączane do zasobu w wyniku przeprowadzonej w archiwach korekty ewidencji (308 zespołów, 32 807 jednostek i 189,22 mb – co stanowi 3 % ogółu nabytych jednostek i 1 % metrażu).

Dodatkowo na ogólny stan nabytków w roku sprawozdawczym wpływ miała pozyskana przez APDOP dokumentacja niearchiwalna (168 zbiorów, 468 536 jednostek, 4 882,88 mb – co stanowiło odpowiednio 11 % ogółu nowo nabytych zespołów, 39 % jednostek i 15 % mb).

Wśród najcenniejszych nabytków należy wymienić Archiwum Władysława Zachariasiewicza, seniora waszyngtońskiej Polonii – którego uroczyste przekazanie do Archiwum Akt Nowych miało miejsce w gmachu Senatu RP w dniu 19 października 2010 r. Duże znaczenie miało też przejęcie spuścizny prof. Juliusza Stroynowskiego, historyka, socjologa i tłumacza, przebywającego od 1969 r. na emigracji w Niemczech (AAN) oraz kopie cyfrowe dokumentacji tzw. śledztwa katyńskiego – sprawy karnej nr 159 Prokuratury Generalnej Federacji Rosyjskiej, przekazane przez Prezydenta Federacji Rosyjskiej, D. Miedwiediewa Prezydentowi RP Bronisławowi Komorowskiemu (AAN). Do AAN trafiła również znaczna część pamiątek i laurek ku czci Prezydenta RP L. Kaczyńskiego i ofiar katastrofy smoleńskiej, zebranych przez harcerzy pełniących wartę przed Pałacem Prezydenckim oraz przesłane przez jedną ze szkół.

Wśród otrzymanych przez archiwa państwowe darów można również wymienić spuściznę senator Gabrieli Cwojdzńskiej (AP Koszalin), zbiór fotografii Janusza Uklejewskiego (AP Gdańsk), dokumentację Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Miłośników Hejnałów Miejskich z siedzibą w Lublinie z lat 1994-2006 (AP Lublin), dokumentację Związku Inwalidów Wojennych RP Zarząd Oddziału w Kraśniku z lat 1965-2008 (AP Lublin), dokumentację Polskiego Związku Filatelistów Zarząd Okręgu Warszawskiego Oddział w Siedlcach z lat 1951-1993 (AP Siedlce) czy materiały dotyczące NSZZ „Solidarność” z lat 1976–1996 (AP Szczecin).

1.4. Zabezpieczenie zasobu

Zasób archiwów państwowych poddawany jest zabiegom konserwatorskim oraz przedsięwzięciom profilaktycznym.

Materiały archiwalne przechowywane w archiwach państwowych najczęściej poddawane są zabiegom indywidualnym – czyszczeniu mechanicznemu (459 534 kart konserwatorskich), sklejanii przedarc (79 728 kart), uzupełnianiu ubytków (29 040 kart) oraz regeneracji struktury papieru (8 554 kart), wzmacnianiu jego

struktury (4 539 kart), renowacji oraz rekonstrukcji opraw, szyciu bloków ksiąg i poszytów. 25 jednostek archiwalnych poddano również dezynfekcji indywidualnej (21 692 karty konserwatorskie).

Masowe zabiegi konserwatorskie (przede wszystkim dezynfekcja w komorze próżniowej, odkwaszanie) w 2010 r. wykonano w stosunku do 3 759 583 kart konserwatorskich materiałów archiwalnych.

Pracownicy archiwów państwowych podejmują też działania profilaktyczne, dla zapewnienia materiałom archiwalnym optymalnych warunków przechowywania oraz zapobieżenia ich degradacji. Przedsięwzięcia te polegały przede wszystkim na odkurzaniu akt (38 843 mb) oraz umieszczaniu ich w pudłach i teczkach z tektury bezkwasowej (10 657 mb). W tym celu m.in. kontrolowano oraz poddawano analizie parametry temperatury i wilgotności względnej powietrza w magazynach archiwalnych. Przeprowadzano okresowe kontrole stanu zachowania oraz warunków przechowywania zasobu archiwalnego.

Działające przy AGAD Centralne Laboratorium Konserwacji Archiwaliów w zabiegach profilaktycznych położyło nacisk na zabezpieczanie dokumentów pergaminowych, starodruków, archiwaliów oprawnych oraz pieczęci woskowych i lakowych.

W ramach prac introligatorskich, wykonano 10 836 obwolūt, 7 062 opraw książkowych oraz 34 415 pudeł archiwalnych i 2 726 teczek tekturowych. Dodatkowo konserwatorzy zatrudnieni w archiwach państwowych udzielali konsultacji w sprawach zabezpieczania dokumentacji m. in. nadzorowanym jednostkom organizacyjnym, wydawane były również opinie oraz ekspertyzy konserwatorskie.

W Pracowni Masowej Konserwacji Archiwaliów, działającej przy Archiwum Państwowym Dokumentacji Osobowej i Płacowej w Milanówku, odkwaszono 69 067 kart konserwatorskich (ok. 60 mb), z czego dużą część stanowiły akta z zasobu Archiwum Państwowego m.st. Warszawy (w ciągu roku odkwaszono 61 433 karty konserwatorskie) oraz dokumenty z zespołu „Protokoły z ekshumacji ofiar wojny z Palmir, Magdaleny i Stefanowa”, zabezpieczane w ramach umowy z Polskim Czerwonym Krzyżem (w ciągu roku odkwaszono 1008,2 kart konserwatorskich).

Ponadto odgrzybiono 3000 mb akt pochodzących zarówno z zasobu własnego APDOP, jak i innych archiwów państwowych, w tym ok. 600 mb akt z AP Rzeszów, zalanych w wyniku powodzi, a także 150 mb w ramach wymiany barterowej pomiędzy Centralnym Archiwum Wojskowym, a archiwami państwowymi.

Pracowni w Milanówku powierzono też konserwację dokumentów pochodzących z katastrofy samolotu prezydenckiego w Smoleńsku. Na zlecenie Prokuratury Wojskowej dokonano oczyszczenia, odgrzybienia, rozdzielenia kart, wzmocnienia 17 522,5 kart konserwatorskich. Prace prowadzone były pod nadzorem dyplomowanych konserwatorów z CLKA i AAN przez sześciuosobowy zespół pracowników APDOP.

W 2010 r. w Pracowni Konserwacji Masowej AAN zabiegom konserwatorskim, obejmującym mechaniczne czyszczenie dokumentów, odkwaszanie, wzmocnianie papieru, prostowanie kart, podklejanie oraz uzupełnianie ubytków, poddano prawie

118 000 kart materiałów archiwalnych. Ponadto przeprowadzono fumigację 260 mb akt.

Pracownia Konserwacji Masowej AP w Gdańsku przeprowadziła odkwaszenie 22 mb akt (120 355 kart) oraz odkazanie w komorze próżniowej 270 mb akt z jednostek organizacyjnych znajdujących się pod nadzorem tego Archiwum.

Natomiast Pracownia Konserwacji Masowej AP w Katowicach przeprowadziła odkwaszenie 33 mb akt (212 574 karty) oraz odkazanie w komorze próżniowej 165 mb akt.

2. KSZTAŁTOWANIE NARODOWEGO ZASOBU ARCHIWALNEGO

2.1. Kadry AP i NDAP w zakresie nadzoru archiwalnego

Zadania z zakresu kształtowania narodowego zasobu archiwalnego realizowane są w ramach 123,5 etatów na 1.543,39 etatów ogółem, co stanowi jedynie 8%. Etaty te przewidziane są w 32 archiwach państwowych, podległych Naczelnemu Dyrektorowi i w samej Naczelnej Dyrekcji. W Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych od 2008 r. działa bowiem samodzielna komórka organizacyjna odpowiedzialna za realizację zadań z zakresu kształtowania narodowego zasobu archiwalnego i nadzoru nad archiwami państwowymi w tym aspekcie ich działalności archiwalnej.

W roku sprawozdawczym kontynuowano w Naczelnej Dyrekcji program podnoszenia kwalifikacji zawodowych pracowników archiwów państwowych, odpowiedzialnych za realizację zadań z zakresu nadzoru archiwalnego, poprzez organizowanie seminariów, szkoleń, czy warsztatów. Kwestia ta stała się zresztą jednym z celów operacyjnych w *Strategii archiwów państwowych na lata 2010-2020*. W sumie zorganizowano 4 spotkania szkoleniowe, w których wzięło udział 248 osób:

- 1) w dn. 3-4 lutego poświęcone omówieniu projektu sprawozdania opisowego w części dotyczącej nadzoru archiwalnego oraz warsztatom z zarządzania dokumentami elektronicznymi w systemach EZD, ze szczególnym uwzględnieniem omówienia pilotażu wdrażania EZD w dwóch urzędach wojewódzkich w Białymstoku i w Rzeszowie oraz jego konsekwencji dla archiwów państwowych (udział 44 osób);
- 2) w dn. 21-23 czerwca pt. „Podstawy nadzoru archiwalnego. Teoria i praktyka” (udział 52 osób);
- 3) w dn. 11-13 października poświęcone omówieniu bieżących zagadnień z zakresu nadzoru archiwalnego oraz zmian wynikających z ustawy o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne, w tym projektów aktów wykonawczych; dodatkowo przeprowadzono szkolenie pt. „Podstawy legislacji – warsztaty” (udział 60 osób);
- 4) w dn. 10 grudnia poświęcone omówieniu podstawowych rozwiązań dla zarządzania dokumentacją przyjętych w projekcie rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz instrukcji w sprawie organizacji i zakresu działania

archiwów zakładowych dla administracji samorządowej i rządowej (udział 92 osób).

Dodatkowo w dniach 25-26 listopada 2010 r. w Instytucie Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu odbyła się konferencja naukowa pt. „*Dokumentacja masowa – problemy wartościowania i selekcji*”. Organizatorami konferencji byli między innymi: Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych oraz Archiwum Państwowe w Poznaniu. W konferencji wzięło udział prawie 100 osób, w tym zwłaszcza pracownicy archiwów państwowych i NDAP. W trakcie konferencji omawiano i dyskutowano problemy oraz metody wartościowania i selekcji dokumentacji masowej, m.in. technicznej, medycznej, osobowej.

W 2010 r. kontynuowano prowadzenie dla archiwistów państwowych specjalnej strony www z aktualnościami z zakresu nadzoru archiwalnego (strona zabezpieczona hasłem).

2.2. Legislacja w zakresie prawa powszechnie obowiązującego

Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych, podobnie jak w latach ubiegłych, uczestniczył w procesie przygotowania i opiniowania projektów aktów prawnych, zarówno inicjując takie prace, jak i uczestnicząc w uzgodnieniach międzyministerialnych oraz w pracach obu izb Parlamentu. Zgłaszane przez Naczelnego Dyrektora uwagi, propozycje zmian i poprawek uwzględniane były na różnych etapach prac legislacyjnych i stanowiły istotne wsparcie działań Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w tym zakresie.

Przed wszystkim w 2010 r. – ze względu na wstrzymanie prac nad projektem założeń całościowej zmiany ustawy archiwalnej w formie projektu ustawy „Prawo o postępowaniu z dokumentacją i o archiwach” – podjęto prace nad szybką nowelizacją ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach, celem ujednoczenia zasad postępowania w podmiotach publicznych z dokumentacją w obu postaciach (tj. tradycyjnej i elektronicznej), rezygnacji z tworzenia archiwów wyodrębnionych w komórkach odpowiedzialnych za sprawy obronności i bezpieczeństwa państwa oraz celem usprawnienia wykonywania nadzoru archiwalnego. W roku sprawozdawczym przygotowano projekt założeń, przeprowadzono uzgodnienia z archiwami państwowymi, partnerami społecznymi oraz uzgodnienia międzyresortowe.

Szczególnie wiele wysiłku i zaangażowania zarówno pracowników NDAP, ale także archiwów państwowych wymagało przygotowanie projektu rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt i instrukcji archiwalnej dla administracji samorządowej i rządowej. Prace te toczyły się we współpracy z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Administracji, przy czym NDAP odpowiedzialna była za przygotowanie projektów jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz instrukcji archiwalnej. Intensyfikacja prac w tym zakresie nastąpiła zwłaszcza w drugiej połowie 2010 r., kiedy prowadzono uzgodnienia z partnerami społecznymi oraz przedstawicielami samorządu terytorialnego i administracji rządowej.

Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych została również zaangażowana w znacznym stopniu w prace koncepcyjne i legislacyjne nad przygotowaniem projektu rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie sposobu postępowania z aktami spraw sądowoadministracyjnych w wojewódzkich sądach administracyjnych i Naczelnym Sądzie Administracyjnym. W tym zakresie korzystała ze wsparcia Centralnej Komisji Archiwalnej Oceny Dokumentacji.

W 2010 r. Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych wystąpił także z inicjatywą zmiany rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 27 października 2005 r. w sprawie szkolenia, egzaminowania i uzyskiwania uprawnień przez kierujących pojazdami, instruktorów i egzaminatorów (Dz. U. Nr 217, poz. 1834, ze zm.) celem synchronizacji jego przepisów z przepisami ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.

Z ważniejszych opiniowanych projektów założeń do ustaw lub projektów ustaw, czy ich nowelizacji warto natomiast wymienić: ustawę o Instytucie Pamięci Narodowej, ustawę o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkańców, ustawę o dowodach osobistych, ustawę o ochronie informacji niejawnych, ustawę – Prawo antykorupcyjne, ustawę – Kodeks postępowania administracyjnego, ustawę o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców, ustawę o rzeczach znalezionych, ustawę Prawo o aktach stanu cywilnego, ustawę o dostępie do informacji publicznej, ustawę o systemie informacji w ochronie zdrowia oraz ustawę o zawodach pielęgniarstwa i położnej.

Swoje stanowisko i uwagi Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych przekazywał także odnośnie projektów rozporządzeń i zarządzeń regulujących organizację archiwów wyodrębnionych (3), czy postępowania z dokumentacją, m.in. medyczną lub sądową (17).

2.3. Przepisy metodyczne w zakresie nadzoru archiwalnego

W 2010 r. kontynuowany był program stopniowej nowelizacji przepisów metodycznych w zakresie sposobu wykonywania nadzoru archiwalnego, przy czym samo wydanie nowych regulacji nastąpiło w 2011 r. Po raz pierwszy uregulowano sposób i tryb załatwiania spraw z zakresu zatwierdzania (uzgadniania) przepisów kancelaryjnych i archiwalnych przez archiwa państwowe.

Nadal też, jak w latach poprzednich, podejmowano w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych na bieżąco działania w zakresie przygotowywania wyjaśnień oraz wytycznych dla archiwów państwowych w sprawach z zakresu nadzoru archiwalnego, m.in. sposobu przeprowadzania brakowania dokumentacji niearchiwalnej przejętej przez archiwa państwowe na podstawie umów cywilnoprawnych, określenia właściwości co do zatwierdzania instrukcji w zakresie postępowania z zasobem historycznym w archiwach szkół wyższych, ustalenia wzoru spisu dokumentacji audiowizualnej, przeznaczonej do wybrakowania w TVP S.A., określenia sposobu postępowania przy rozpatrywaniu wniosków w zakresie wyrażania zgody generalnej, czy ustalenia zasad postępowania z dokumentacją w

zespołach szkół. Część z tych wyjaśnień przygotowywanych było na wniosek archiwów państwowych.

2.4. Udział w pracach zespołów, komitetów, komisji o charakterze ogólnopaństwowym

W roku sprawozdawczym przedstawiciele Naczelnej Dyrekcji i niektórych archiwów państwowych uczestniczyli przede wszystkim w pracach dwóch grup roboczych:

- 1) do spraw monitorowania pilotażowego wdrożenia elektronicznych systemów zarządzania dokumentacją w Podlaskim Urzędzie Wojewódzkim w Białymstoku i w Podkarpackim Urzędzie Wojewódzkim w Rzeszowie (wspólnie z MSWiA);
- 2) do przygotowania projektu rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt i instrukcji archiwalnej dla administracji samorządowej i rządowej (wspólnie z MSWiA).

2.5. Organy opiniodawcze i doradcze w zakresie nadzoru archiwalnego w ramach jednostek podległych NDAP

Najważniejszym organem opiniodawczo-doradczym Naczelnego Dyrektora w zakresie kształtowania narodowego zasobu archiwalnego jest Centralna Komisja Archiwalnej Oceny Dokumentacji (CKAOD). Jej skład, na 5-letnią kadencję, został ustalony w 2007 r. W roku sprawozdawczym CKAOD zebrała się czterokrotnie na jedno- i dwudniowych posiedzeniach. W tym czasie zaopiniowała 19 wniosków archiwów państwowych o zniszczenie dokumentacji nieposiadającej wartości historycznej, ale z różnych przyczyn przechowywanej jeszcze w zasobie tych archiwów. CKAOD wyraziła również opinie w zakresie wartościowania dokumentacji egzaminacyjnej okręgowych komisji egzaminacyjnych, dokumentacji orzeczniczej samorządowych kolegiów odwoławczych oraz zbioru papierów wartościowych (akcji i obligacji), przechowywanych w Ministerstwie Finansów. Wypowiedziała się także w sprawie uznania oddziałów terenowych Agencji Rynku Rolnego za wytwarzające materiały archiwalne oraz w kwestii dotyczącej sposobu dokonywania wartościowania dokumentacji, głównie audiowizualnej, przez Narodowe Archiwum Cyfrowe. CKAOD opiniowała również projekt rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości zmieniającego rozporządzenie w sprawie archiwizowania akt spraw sądowych i projekt rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie sposobu tworzenia akt sądowno-administracyjnych, warunków i trybu przechowywania i przekazywania akt wojewódzkich sądów administracyjnych i Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz niszczenia tych akt po upływie okresu ich przechowywania. Kontynuowała jednak przede wszystkim prace nad aktualizacją zarządzenia Nr 4 Naczelnego Dyrektora z dnia 6 czerwca 2007 r. w sprawie utworzenia CKAOD i decyzją nr 4 Naczelnego Dyrektora z dnia 1 marca 2006 r. w sprawie utworzenia w archiwach państwowych KAOD oraz określenia zakresu i trybu ich działania.

Archiwa państwowe za pośrednictwem Departamentu Kształtowania Narodowego Zasobu Archiwalnego NDAP na bieżąco były informowane o pracach CKAOD.

W roku sprawozdawczym dużą aktywność wykazywały również, powołane w archiwach państwowych, komisje archiwalnej oceny dokumentacji (kaod). W sumie w całej Polsce działało 25 kaod, które obradowały w ramach 98 posiedzeń. Podejmowały one uchwały o charakterze opiniodawczo-doradczym w zakresie zagadnień dotyczących wartościowania dokumentacji, jej wyceniania oraz prawidłowości przygotowania materiałów archiwalnych do przekazania do archiwów państwowych. Przedmiotem prac komisji były także ogólne sprawy z zakresu realizacji zadań nadzoru archiwalnego, w tym na przykład sposób porządkowania dokumentacji w archiwach zakładowych.

2.6. Wartościowanie dokumentacji:

Określone w polskiej archiwistyce zasady selekcji dokumentacji i wyłaniania materiałów archiwalnych do wieczystego zachowania opierają się na dwóch zasadach: wyborze instytucji, których dokumentację należy bezwzględnie zachować oraz na selekcji samej dokumentacji w tych instytucjach.

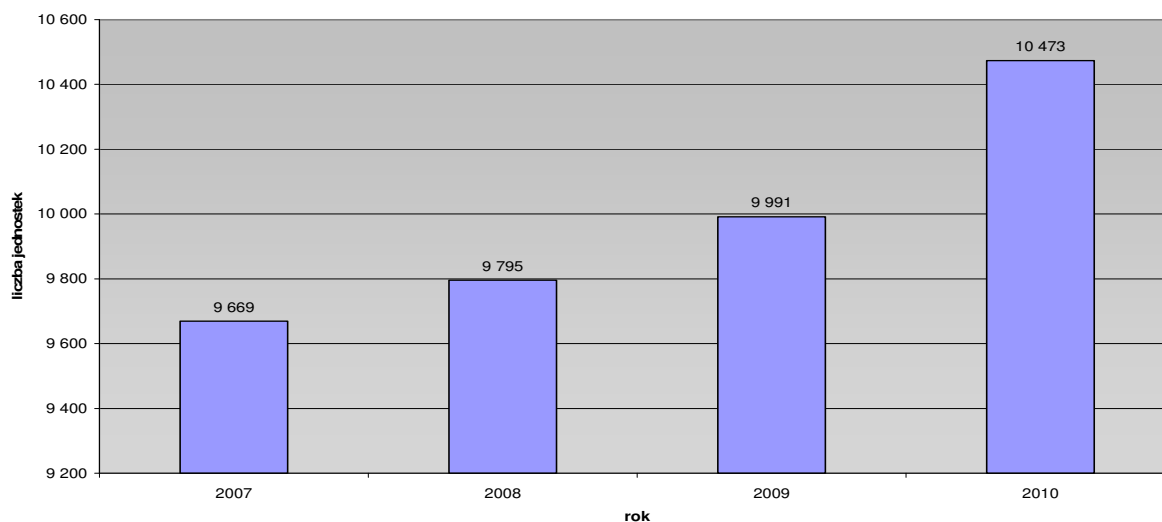
2.6.1. Ustalanie państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych jako wytwarzających materiały archiwalne

Naczelnny Dyrektor oraz dyrektorzy archiwów państwowych mają ustawowo zagwarantowane prawo ustalania, które z działających państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych wytwarzają materiały archiwalne, wchodzące do państwowego zasobu archiwalnego.

W roku sprawozdawczym ustalono 182 nowe jednostki organizacyjne. Wykreślono natomiast 123 instytucje. Przyczynami wykreśleń były likwidacja lub upadłość podmiotu, jego przekształcenie, połączenie z inną instytucją, podział na dwie nowe instytucje lub też utrata statusu samodzielnej jednostki organizacyjnej.

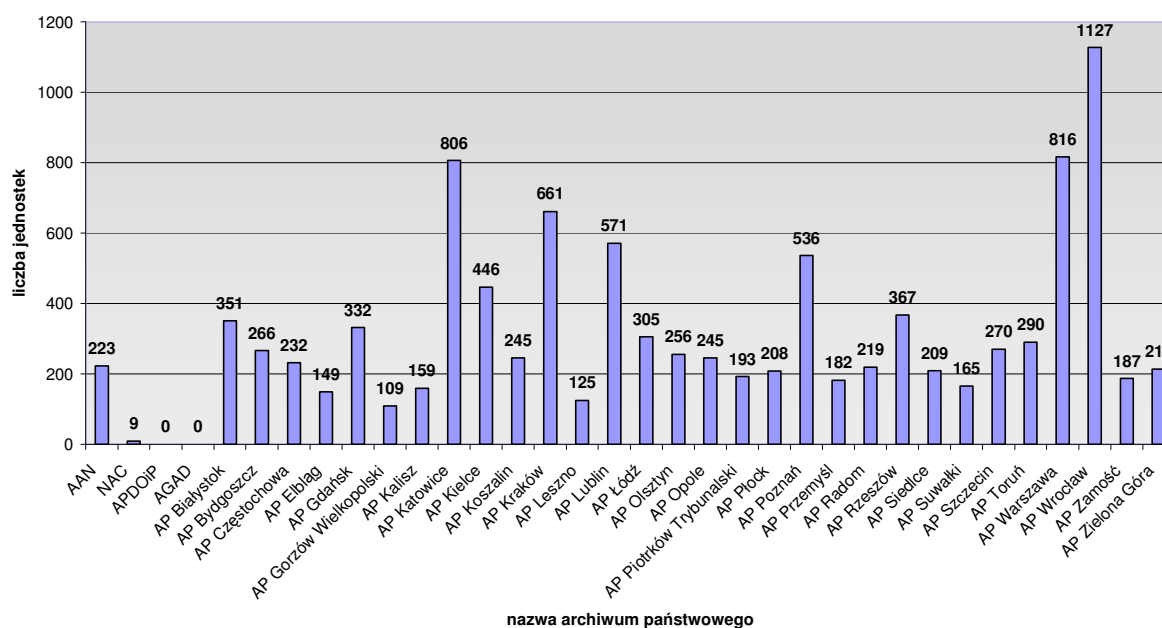
Na koniec 2010 r. 32 archiwa państwowe w ramach 119 etatów nadzorowały bezpośrednio 10.473 jednostki organizacyjne zarówno państwowe, jak i samorządowe, z ogólnej liczby 82.190 takich instytucji. Stanowi to więc prawie 13% tej ogólnej liczby. Średnio na jeden etat działalności z zakresu nadzoru archiwalnego przypada 88 instytucji. W stosunku do lat poprzednich widoczna jest stała tendencja wzrostu w zakresie ilości jednostek organizacyjnych pozostających pod nadzorem archiwów państwowych.

Tendencje zmian w zakresie liczby jednostek organizacyjnych nadzorowanych przez archiwa państwowe w latach 2007-2010

Liczba jednostek nadzorowanych przez poszczególne archiwa państwowe na koniec 2010 r.:

Liczba jednostek organizacyjnych nadzorowanych przez poszczególne archiwa państwowe w 2010 r.

Powyższe dane wynikają z prowadzonej przez Naczelną Dyрекcyję i archiwa państwowe ewidencji jednostek nadzorowanych w formie bazy danych „Nadzór”.

W ramach procedury ustalania jednostek organizacyjnych jako wytwarzających materiały archiwalne, zarówno Naczelny Dyrektor, jak i dyrektorzy archiwów państwowych podejmują rozstrzygnięcia, co do usytuowania archiwów w instytucjach o wielopoziomowej strukturze organizacyjnej. Stanowi to istotne

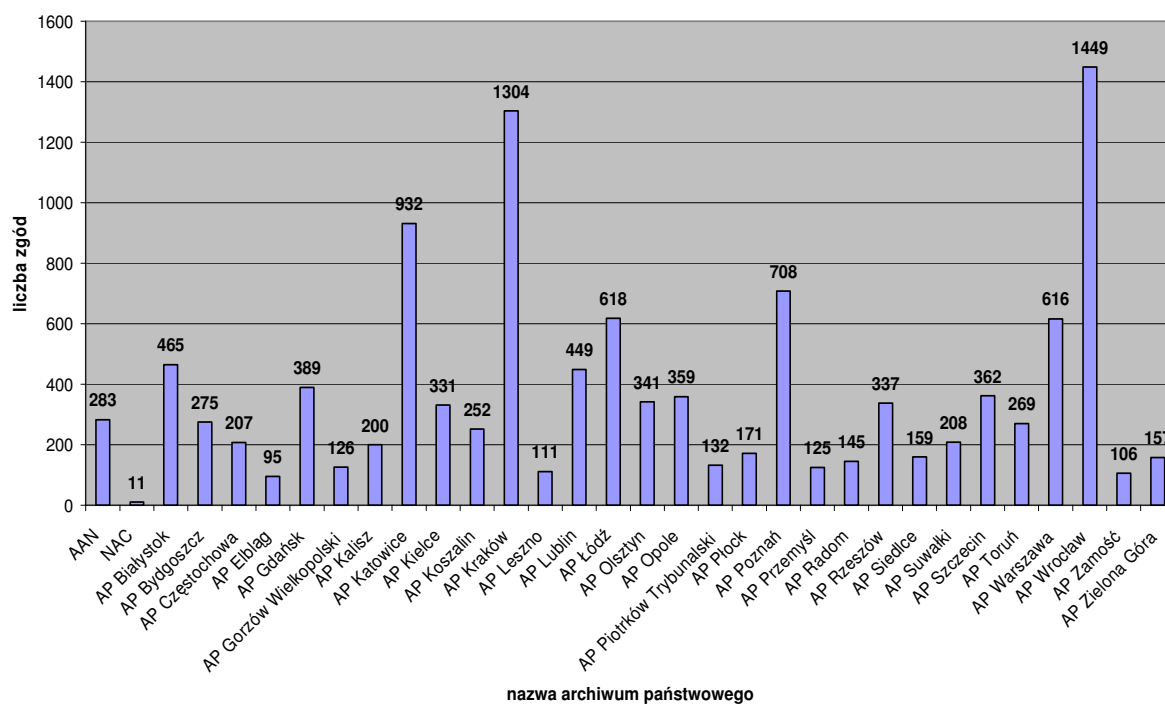
wsparcie dla tych instytucji w określeniu właściwego zarządzania dokumentacją, a tym samym w zakresie odpowiedniego realizowania ustawowych obowiązków. Naczelnym Dyrektorem podejmował w tym zakresie rozstrzygnięcia dotyczące Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Kochanowskiego w Kielcach, Krajowej Rady Regionalnych Izb Obrachunkowych, Instytutu Technologiczno-Przyrodniczego w Falentach, czy Ośrodka Rozwoju Edukacji.

2.6.2. Wyrażanie zgody na zniszczenie dokumentacji

Żadna państwowa i samorządowa jednostka organizacyjna nie może samodzielnie zdecydować o zniszczeniu jakiegokolwiek dokumentacji. Zgodnie z prawem wymagana jest w tym celu zgoda bądź Naczelnego Dyrektora bądź dyrektora właściwego archiwum państwowego.

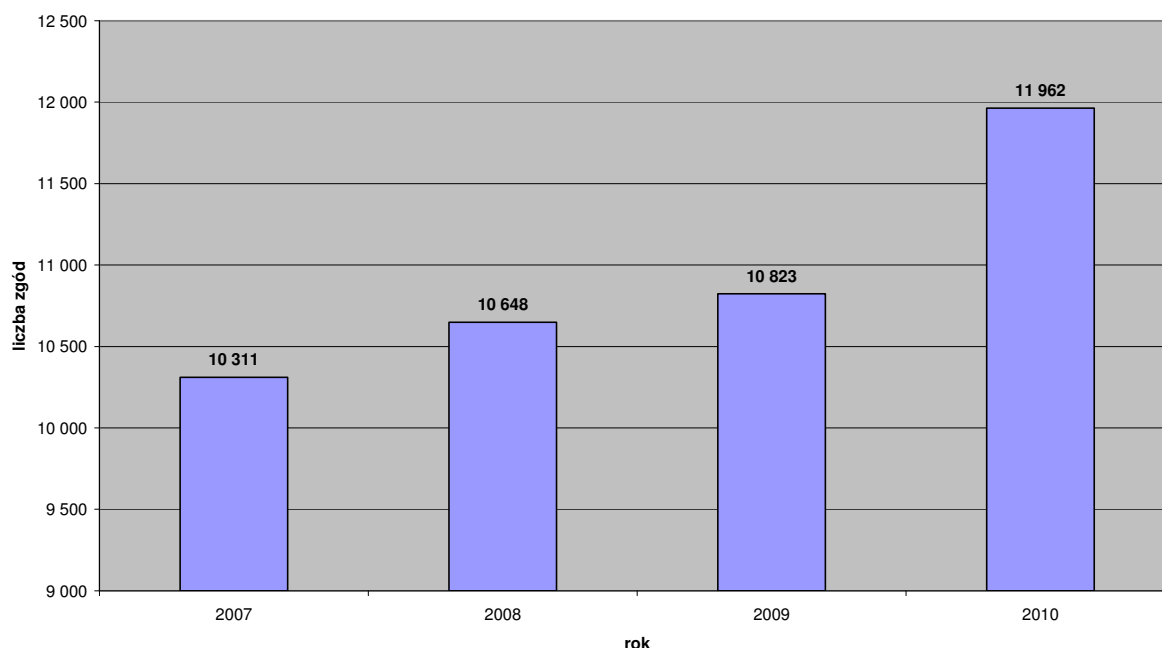
W roku sprawozdawczym Naczelnym Dyrektorem udzielono 22 zgód generalnych na brakowanie dokumentacji niearchiwalnej. Natomiast dyrektorzy archiwów państwowych w ramach swoich uprawnień wyrazili 11.962 zgód jednorazowych na zniszczenie prawie 325 km bieżących dokumentacji.

Liczba zgód jednorazowych wyrażonych przez archiwa państwowe w 2010 r.

W tym zakresie widoczna jest także stała tendencja wzrostowa:

Tendencje zmian w liczbie wyrażanych zgód na niszczenie dokumentacji w latach 2007-2010

Powyższe działania poprzedzone były szczegółowymi postępowaniami wyjaśniającymi, w trakcie których wielokrotnie przedstawiciele archiwów państwowych wydłużali czas przechowywania dokumentacji ze względu na znaczenie dowodowo-prawne i praktyczne. Przeprowadzali też skomplikowane i długotrwałe ekspertyzy archiwalne – w sumie 957 ekspertyz wyłącznie z zakresu brakowania dokumentacji na łączną ilość 1679 ekspertyz. W trakcie ekspertyz archiwiści państwowi, dokonując oceny sposobu wartościowania dokumentacji, wyłaniali szereg materiałów archiwalnych.

2.6.3. Brakowanie dokumentacji z zasobu własnego archiwów państwowych

Po II wojnie światowej archiwa państwowe zabezpieczając porzuconą dokumentację, jak i dokumentację likwidowanych jednostek organizacyjnych, przejmowały ją do własnego zasobu bez dokonywania oceny jej wartości archiwalnej. Obecnie, przy intensyfikacji prac, zmierzających do zestandaryzowanego zewidencjonowania i opracowania dokumentacji, przechowywanej w ich zasobie, dokonują jej wartościowania celem ustalenia jaka jej część rzeczywiście stanowi dokumentację o wartości historycznej (tj. materiały archiwalne). Z tego względu czasami wszczynana jest procedura tzw. brakowania dokumentacji z własnego zasobu. Procedura powyższa kontrolowana jest w pełni przez Naczelnego Dyrektora, który za każdym razem dodatkowo zasięga opinii CKAOD. W 2010 r. rozpatrzono w sumie 22 wnioski, przy czym w 12 przypadkach zdecydowano, że dokumentacja nie posiada wartości historycznej (łącznie 9,64 mb).

2.7. Zarządzanie zasobami archiwalnymi poza archiwami państwowymi

Mając w swoim zasobie blisko 300 km bieżących materiałów archiwalnych, jednostki bezpośrednio podległe Naczelnemu Dyrektorowi, nadzorują równocześnie ponad 434 km bieżących materiałów archiwalnych w całej Polsce. Nadzór ten realizowany jest poprzez kontrole archiwalne, zatwierdzanie przepisów kancelaryjnych i archiwalnych oraz poprzez wyrażanie – w różnym trybie – zgody na pozostawianie tych zasobów poza magazynami archiwów państwowych.

W 2010 r. dodatkowo rozpoczął się trzyletni cykl realizacji priorytetów, wyznaczonych w działalności archiwów państwowych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych. W zakresie nadzoru nad zarządzaniem dokumentacją oraz kształtowania zasobów archiwalnych wyznaczono dwa priorytety:

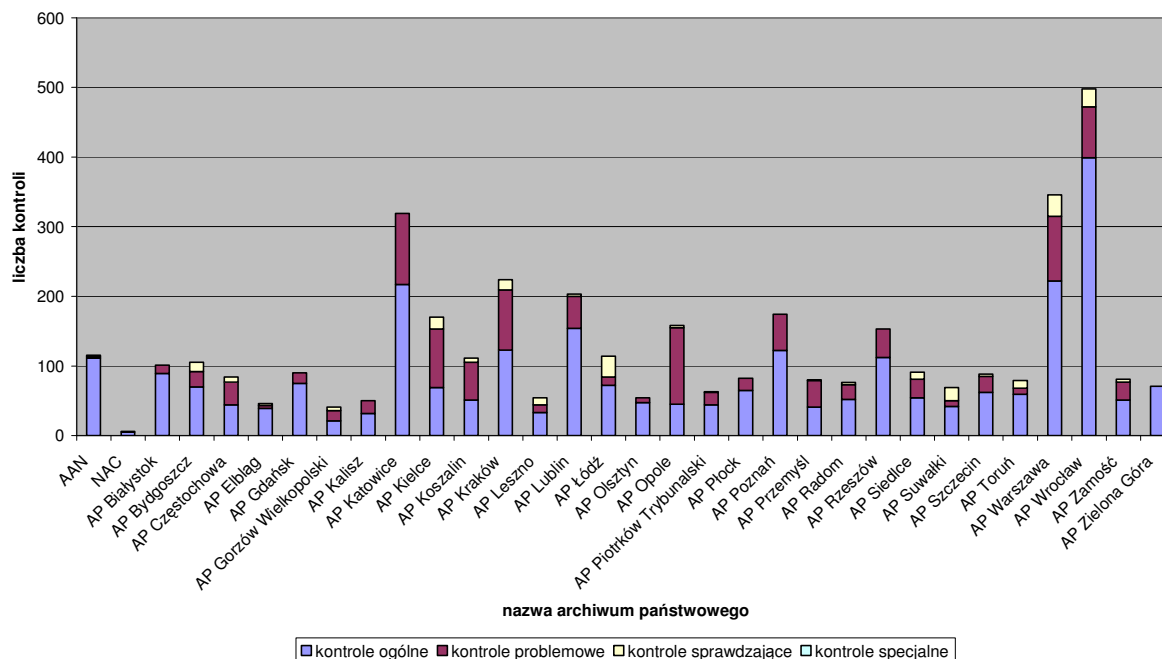
- 1) przygotowanie archiwów państwowych do nadzoru nad dokumentacją w postaci elektronicznej oraz zarządzania materiałami archiwalnymi w postaci elektronicznej;
- 2) oszacowanie tzw. nawisu archiwalnego.

Realizacja ww. priorytetów dokonywana jest w ramach czynności nadzorczych, podejmowanych przez archiwa państwowe, a monitorowania jest w systemie półrocznym.

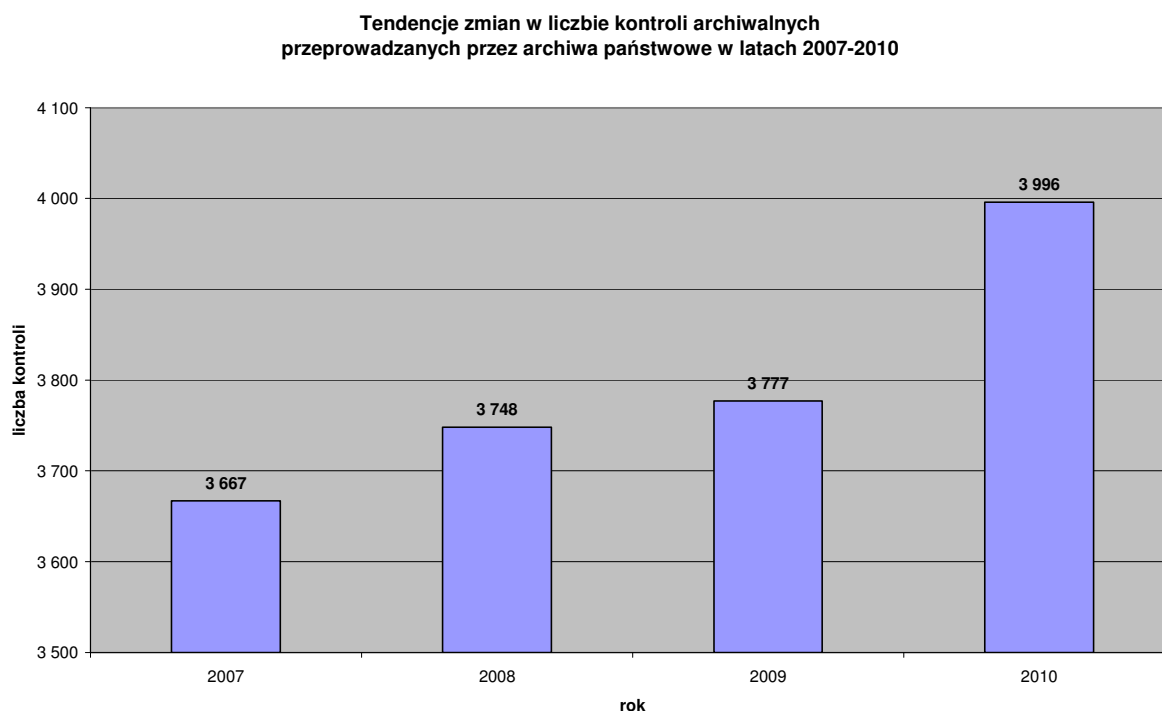
2.7.1. Kontrole archiwalne

W 2010 roku archiwa państwowe przeprowadziły łącznie 3.996 kontroli, z czego 2.693 kontrole miały charakter ogólny, 1.080 - problemowy, a 223 - sprawdzający.

Liczba kontroli archiwalnych przeprowadzonych przez poszczególne archiwa państwowe w 2010 r.

Pomimo braku wzmocnienia kadrowego tej sfery aktywności archiwów państwowych wyraźne jest jednak dążenie do systematycznego realizowania czynności kontrolnych, stąd widoczna jest stała tendencja wzrostowa:

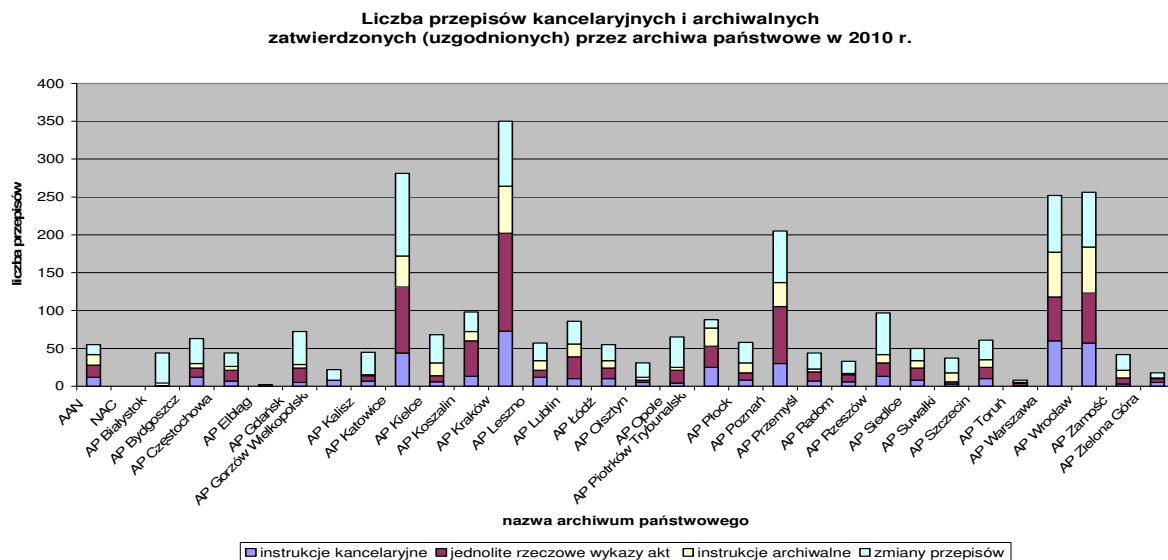
Warto zaznaczyć, że w roku sprawozdawczym – w ramach monitorowania pilotażu wdrażania EZD w dwóch urzędach wojewódzkich w Białymstoku i w Rzeszowie – po raz pierwszy przeprowadzono czynności kontrolne dotyczące sposobu zarządzania dokumentacją w postaci elektronicznej w systemach EZD.

2.7.2. Zatwierdzanie przepisów kancelaryjnych i archiwalnych dla państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych.

W ostatnich kilku latach można zaobserwować coraz większe zainteresowanie państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych uregulowaniem w odpowiedni sposób procesu zarządzania dokumentacją, w tym dokumentacją elektroniczną. Z tego względu zadanie związane z opiniowaniem i zatwierdzaniem przepisów kancelaryjnych i archiwalnych, tj. instrukcji kancelaryjnych i archiwalnych oraz jednolitych rzeczowych wykazów akt, dominuje wśród realizowanych przez Naczelną Dyрекcję i archiwa państwowe zadań z zakresu kształtowania narodowego zasobu archiwalnego. Zainteresowanie powyższe wynika zarówno z postępującej informatyzacji działalności administracji publicznej, ale także z konieczności dostosowania się do zmieniających się aktów prawnych. Z tego względu, zarówno archiwa państwowe, jak i Naczelna Dyрекcja, opiniują coraz częściej zmiany w obowiązujących przepisach kancelaryjnych i archiwalnych. Z ważniejszych spraw w tym zakresie warto wymienić uzgodnienia prowadzone

z OGP GAZ-SYSTEM SA., Agencją Rezerw Materiałowych, Generalną Dyрекcją Ochrony Środowiska, Agencją Nieruchomości Rolnych, Ministerstwem Sprawiedliwości, Agencją Rynku Rolnego oraz Zakładem Ubezpieczeń Społecznych.

W roku sprawozdawczym jednostki podległe Naczelnemu Dyrektorowi zaopiniowały: 464 instrukcje kancelaryjnych, 740 jednolitych rzeczowych wykazów akt i 464 instrukcje archiwalnych. W sumie w całej Polsce dokonano również uzgodnień 1.019 zmian w obowiązujących przepisach kancelaryjno-archiwalnych.

Dodatkowo archiwa państwowe zaopiniowały dla niepaństwowych i niesamorządowych jednostek organizacyjnych 174 przepisy kancelaryjne i archiwalne.

Rok 2010 został zdominowany zarówno w Naczelnej Dyrekcji, jak i w archiwach państwowych przez bardzo czasochłonne prace nad projektem rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz instrukcji w sprawie organizacji i zakresu działania archiwów zakładowych dla administracji samorządowej i rządowej. Szczególnie wiele czasu poświęcono zwłaszcza jednolitym rzeczowym wykazom akt, których przygotowanie poprzedziły analizy obowiązującego stanu prawnego w Polsce oraz liczne ekspertyzy archiwalne.

2.7.3. Powierzenie materiałów archiwalnych

Zgodnie z przepisami prawa Naczelny Dyrektor uprawniony jest – na umotywowany wniosek i po pozytywnym zaopiniowaniu przez właściwe archiwum państwowe – powierzyć państwowym i samorządowym jednostkom organizacyjnym możliwość gromadzenia i przechowywania materiałów archiwalnych, stanowiących państwowy zasób archiwalny, tzn. zgodzić się, by materiały archiwalne nie były przekazywane przez pewien czas do archiwów państwowych.

W 2010 roku prowadził w tym zakresie rozpoznanie dla VIII Liceum Ogólnokształcącego im. Króla Władysława IV w Warszawie, Teatru Żydowskiego

im. Estery Racheli i Idy Kamińskich w Warszawie, Muzeum Miejskiego Wrocławia, Teatru Współczesnego w Warszawie oraz Teatru Narodowego w Warszawie. Nie wydał jednak pozytywnych rozstrzygnięć w tym zakresie.

2.7.4. Użyczenie materiałów archiwalnych

W wyjątkowych i uzasadnionych przypadkach, kiedy materiały archiwalne są niezbędne w prawidłowym funkcjonowaniu danej jednostki organizacyjnej, dyrektorzy archiwów państwowych mogą je użyczyć. W zakresie tych czynności archiwa wspierane są przez Naczelną Dyрекcję. Na podstawie umów użyczenia materiały archiwalne między innymi przechowywane są w Telewizji Polskiej S.A. i jej oddziałach regionalnych, w Polskim Radio S.A. i spółkach publicznego radia w terenie. W 2010 r. przeprowadzono analizę prawidłowości zawierania ww. umów użyczenia oraz zobowiązano archiwa państwowe do uzyskiwania akceptacji ze strony Naczelnej Dyrekcji do podejmowania takich działań.

2.8. Szkolenia, konsultacje, doradztwo

Już od dłuższego czasu Naczelny Dyrektor i podległe mu jednostki postrzegani są jako podmioty uprawnione do rozstrzygania oraz doradzania w procesie postępowania z dokumentacją. W związku z tym wzrasta ilość udzielanych opinii o charakterze doradczym w formie pisemnej, telefonicznej czy osobistych konsultacji. W 2010 r. archiwa państwowe udzieliły łącznie 29.410 konsultacji.

Archiwiści państwowi prowadzą kursy, szkolenia oraz warsztaty kancelaryjno-archiwalne dla archiwistów zakładowych, urzędników i pracowników biurowych. Uczestniczą także, podobnie jak przedstawiciele Naczelnej Dyrekcji, w konferencjach, sympozjach i seminariach poświęconych problematyce kształtowania narodowego zasobu archiwalnego, promując w ten sposób dobrą praktykę w zakresie postępowania z dokumentacją.

3. WYKORZYSTANIE ZASOBU ARCHIWALNEGO

3.1. Udostępnianie materiałów archiwalnych

Tabela nr 1. Udostępnianie materiałów archiwalnych w pracowniach naukowych w latach 2008-2010

rok →	2008	2009	2010
Liczba użytkowników	27 720	29 522	28 654
Liczba odwiedzin w pracowniach naukowych	109 190	114 104	105 315
Liczba udostępnionych jednostek	779 005	1 286 619	1 898 347

W roku sprawozdawczym odnotowano nieznaczny spadek wskaźników bezpośredniego udostępniania zasobu archiwalnego (w pracowniach naukowych) w stosunku do roku 2009.

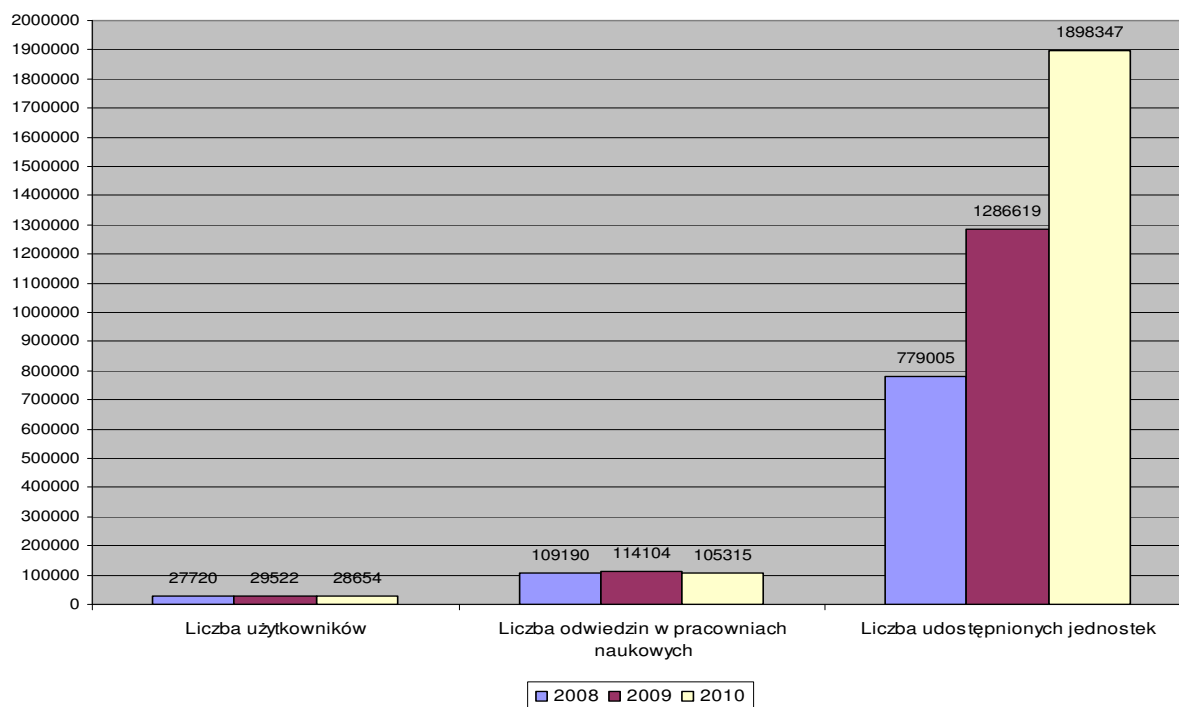
Liczba użytkowników zmniejszyła się o 868 osoby – co stanowi spadek o 3% w porównaniu z 2009 r. Odwiedzili oni pracownie naukowe o 8 789 razy mniej niż rok wcześniej, co oznacza spadek o 8 %. Przeciętnie każdy użytkownik złożył cztery wizyty w archiwum.

Mniejsza liczba użytkowników w pracowniach naukowych wiąże się z udostępnianiem coraz większej ilości informacji o zasobie w Internecie. Stąd też wielu użytkowników nie korzysta osobiście z zasobu w pracowni naukowej, lecz wyszukuje konkretne jednostki archiwalne drogą elektroniczną, a następnie zamawia kopie materiałów archiwalnych.

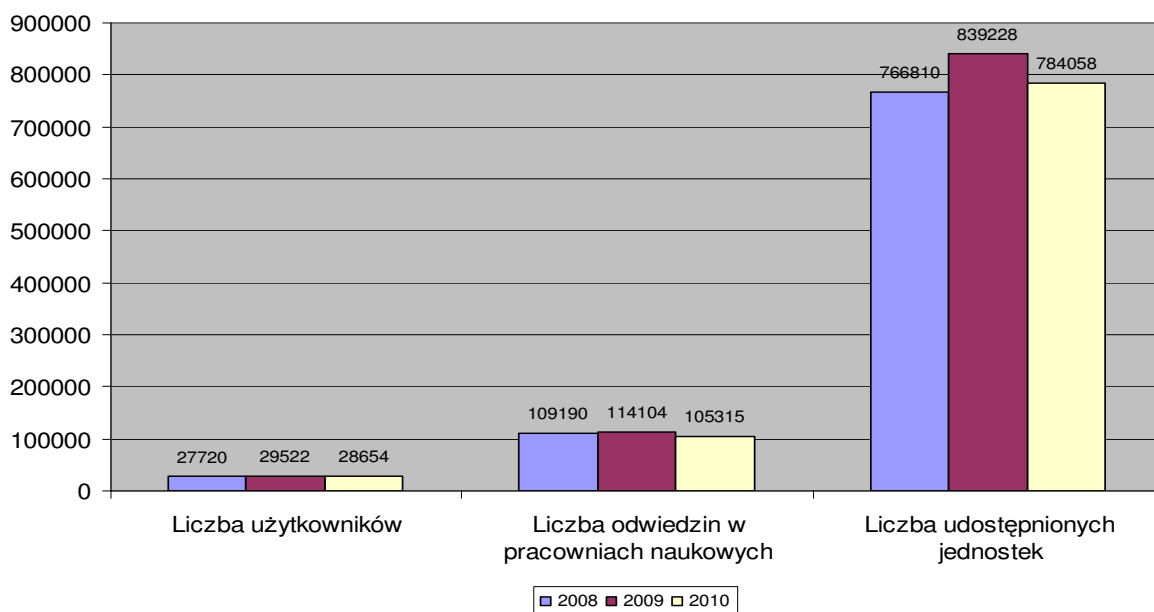
Mimo widocznego spadku liczby użytkowników i liczby odwiedzin w pracowniach naukowych w skali wszystkich archiwów państwowych w dalszym ciągu obserwuje się wzrost liczby udostępnianych jednostek. W 2010 r. w porównaniu z 2009 r. archiwa państwowe udostępniły 611 728 jednostek więcej, co oznacza przeszło 45% wzrost w udostępnianiu jednostek aktowych w stosunku do roku 2009 i 144% w stosunku do 2008 r. Na wartość tego wskaźnika zasadniczy wpływ ma jednak specyficzny sposób szacowania poziomu udostępnienia w NAC, związany z charakterem jego zasobu archiwalnego.

Nie uwzględniając danych NAC, w pozostałych archiwach państwowych w 2010 r. liczba udostępnionych jednostek archiwalnych spadła o 7 % w porównaniu z 2009 r., powracając do poziomu z 2008 r.

**Udostępnianie zasobu archiwalnego w pracowniach naukowych w latach 2008-2010
(we wszystkich archiwach państwowych)**

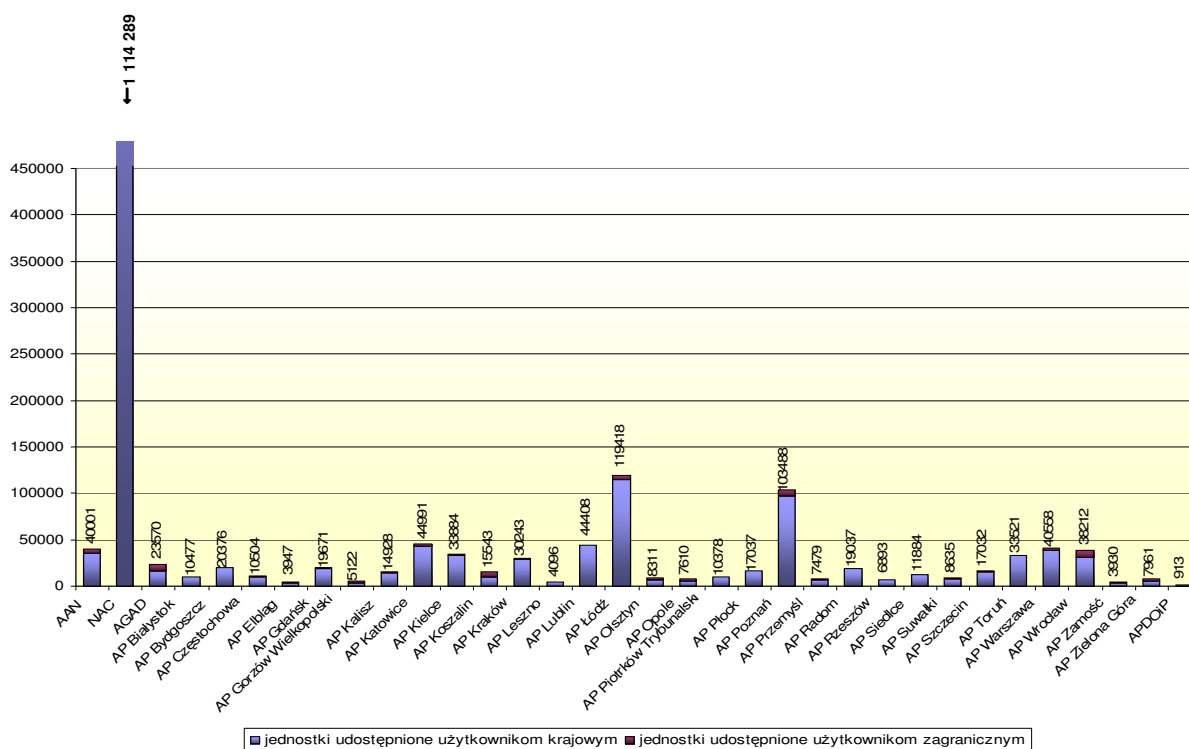
**Udostępnianie zasobu archiwalnego w pracowniach naukowych w latach 2008-2010
(z wyłączeniem NAC w liczbie udostępnionych jednostek)**

Archiwa państwowe odwiedzają zarówno użytkownicy krajowi, jak i cudzoziemcy. We wszystkich archiwach państwowych udostępniono 26 147 użytkownikom krajowym 1 838 110 jednostek w trakcie 96 422 wizyt. Zagraniczni użytkownicy (2 507 osób) odwiedzili archiwa 8 893 razy i skorzystali z 60 237 jednostek. Ponadto 12 osób (wyłącznie krajowych użytkowników) złożyło wizyty w APDOP, korzystając podczas nich z 913 jednostek dokumentacji niearchiwalnej.

Szczegółowe dane na temat udostępniania materiałów archiwalnych przez poszczególne archiwa państwowe w 2010 r. przedstawia poniższy wykres:

Udostępnianie w archiwach państwowych (w jednostkach archiwalnych)

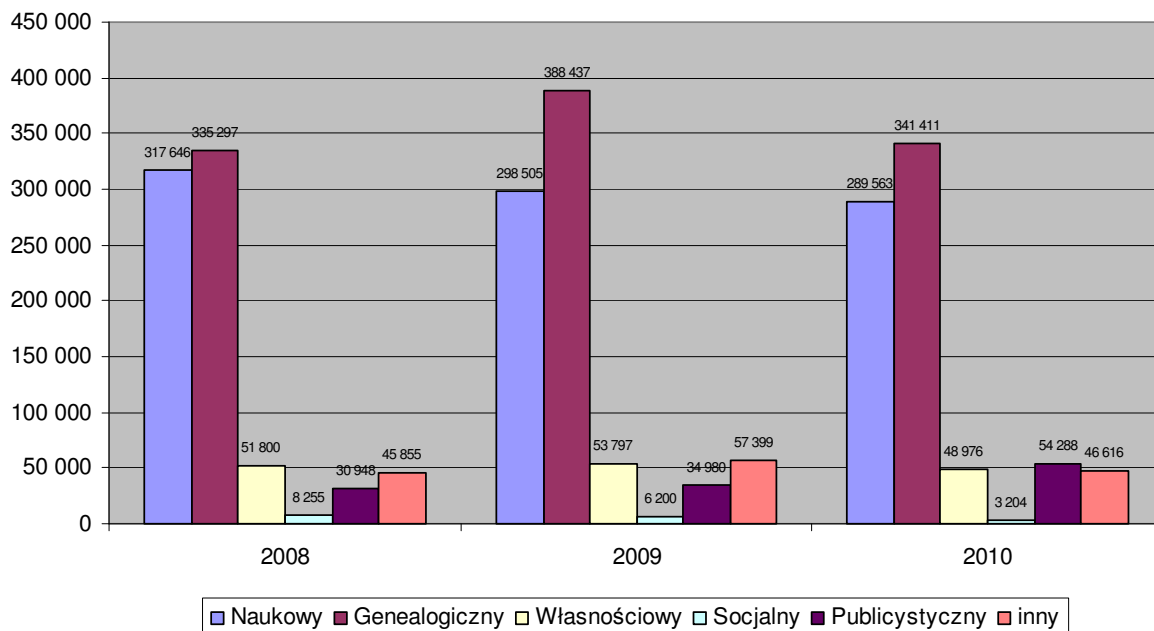
Najwięcej jednostek udostępniło Narodowe Archiwum Cyfrowe – 1 114 289 jednostek. Decydujące znaczenie ma charakter przechowywanych w tym archiwum materiałów – użytkownicy korzystali przede wszystkim z fotografii - jak i możliwość udostępniania archiwaliów za pośrednictwem strony internetowej NAC. Wśród pozostałych archiwów, podobnie jak w latach ubiegłych, w czołówce pod względem udostępniania znalazło się AP Łódź, w którym użytkownicy skorzystali z 119 418 jednostek i AP Poznań, gdzie udostępniono 103 488 jednostek.

Tabela nr 2. Udostępnianie materiałów archiwalnych w pracowniach naukowych archiwów państwowych w 2010 r.

Cel udostępnienia	Użytkownicy	Odwiedziny	Jednostki
Naukowy	11 057	48 688	847 495
Genealogiczny	8 136	32 942	353 261
Własnościowy	4 800	10 441	57 750
Socjalny	293	797	4 409
Publicystyczny	1 277	4 796	298 136
Inny	3 091	7 651	337 296

Poniższy wykres przedstawia rozkład udostępnionych jednostek aktowych w ostatnich trzech latach z uwzględnieniem celu poszukiwań. Ze względu na specyfikę zasobu oraz metody liczenia udostępnionych jednostek dane NAC nie zostały uwzględnione w zestawieniu.

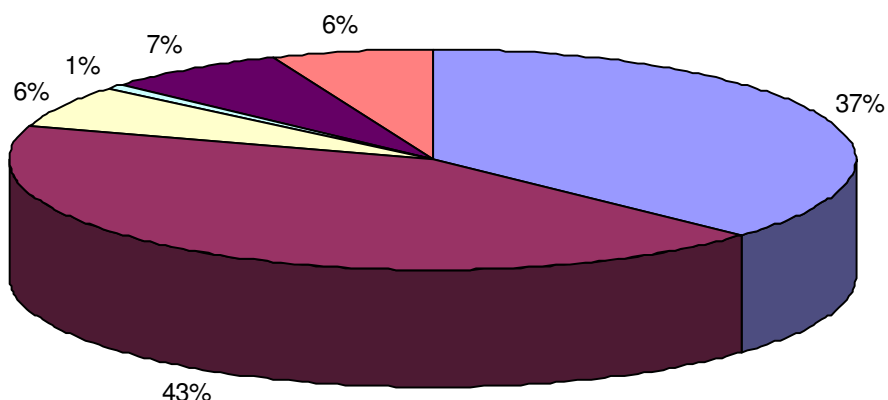
Udostępnianie w latach 2008-2010 według celu poszukiwań (z wyłączeniem NAC)

W 2010 r. wzrost liczby udostępnianych jednostek odnotowano jedynie w odniesieniu do celów publicystycznych – o 35% w stosunku do 2009 r. W pozostałych kategoriach liczba udostępnionych w 2010 r. jednostek spadła w stosunku do 2009 r.: do celów naukowych – o 3%, do celów genealogicznych o –

14%, do celów własnościowych – o 10%, do tzw. celów innych o 23%. Największy - o 48% - był spadek liczby jednostek udostępnionych do celów socjalnych.

Udostępnienie materiałów archiwalnych w 2010 r. ze względu na cel poszukiwań (z wyłączeniem NAC)

■ Naukowy ■ Genealogiczny □ Własnościowy □ Socjalny ■ Publicystyczny ■ inny

W roku sprawozdawczym w korzystaniu z zasobu archiwów państwowych dominującym był cel genealogiczny - łącznie we wszystkich archiwach udostępniono 341 411 j.a. (bez danych NAC) oraz naukowy - udostępniono 289 563 j.a. (bez danych NAC). Dużą ilość udostępnień odnotowano również do celów publicystycznych (łączna ilość udostępnień, z wyłączeniem NAC – 54 288 j.a.).

W ostatnich trzech latach obserwowane jest wyraźne zwiększanie się ilości archiwaliów wykorzystywanych do celów publicystycznych. W 2008 i 2009 r. udostępnienia do celów naukowych stanowiły 4% całości udostępnionych materiałów archiwalnych (odpowiednio 30 948 j.a. i 34 980 j.a.), a w 2010 r. – 7% (54 288 j.a.).

Odwrotna tendencja występuje w przypadku udostępnień do celów socjalnych. W 2008 r. udostępnienia w tym celu stanowiły 8% wszystkich udostępnień (8 255 j.a.), w 2009 r. – 6% (6 200 j.a.), a w 2010 r. już tylko 3% (3 204 j.a.).

Udostępnienia do celów genealogicznych stanowiły odpowiednio w 2008 r. – 42% (335 297 j.a.), w 2009 r. – 46% (388 437 j.a.), a w 2010 r. – 43% (341 411 j.a.). Udostępnienia do celów naukowych w 2008 r. stanowiły 40% całości (317 646 jednostek), w 2009 r. – 35% (298 505), a w 2010 r. – 37% (289 563). Udostępnienia do celów innych stanowiły w 2008 r. – 6% (45 855), w 2009 r. – 7% (57 399), natomiast w 2010 r. ponownie 6% (46 616). Natomiast udostępnienia do celów własnościowych przez ostatnie 3 lata pozostawało na stałym poziomie ok. 6% całości (w 2008 r. - 51 800 j.a., w 2009 r. – 53 797 j.a. i w 2010 r. – 48 976).

Udział poszczególnych archiwów państwowych w udostępnianiu materiałów archiwalnych kształtował się w roku sprawozdawczym, jak poniżej:

W udostępnieniach do celów naukowych największy udział miały **AAN** – 33 450 j.a., **AP Łódź** - 29 662 j.a., **AP Poznań** - 29 260 j.a. i **AP Wrocław** - 21 756 j.a., co wyrażało się następującymi wskaźnikami procentowymi: AAN – 12% udziału we wszystkich udostępnieniach dokonanych przez archiwa państwowe do celów naukowych (bez danych z NAC), AP Łódź i AP Poznań po 10% oraz AP Wrocław – 8%.

Do celów genealogicznych najczęściej udostępniano materiały archiwalne z zasobu **AP Łódź** – 58 698 jednostek, **AP Poznań** – 55 428 jednostek, **AP Toruń** – 25 078 jednostek, **AP Warszawa** – 21 393 jednostek i **AP Lublin** – 20 562 jednostek. Ich udziały w łącznej ilości udostępnień do celów genealogicznych kształtują się następująco: AP Łódź – 17%, AP Poznań – 16%, AP Toruń – 7% oraz AP Warszawa i AP Lublin po 6%.

Udostępnianie materiałów archiwalnych wykorzystywanych do celów dokumentowania własności w największej ilości miało miejsce w **AP Poznań** – 9 571 j.a, **AP Warszawa** – 8 400 j.a. i **AP Lublin** – 4 072 j.a. Procentowe wskaźniki udostępnień do celów własnościowych prezentowały się następująco: AP Poznań udostępnił 20% całości (w skali wszystkich archiwów), AP Warszawa 17 % i AP Lublin 8%.

Użytkownicy deklarujący cel publicystyczny korzystali z 54 288 j.a. (7%). Największy udział w udostępnianiu do tych celów miało **AP Łódź** - 28 181 j.a. (52%) oraz **AP Poznań** - 8 073 jednostek (15%).

Do celów socjalnych w 2010 r. udostępniono 3 204 jednostki, co stanowiło mniej niż 1% wszystkich dokonanych przez archiwa państwowe udostępnień. Znikoma wartość wskaźnika wynika z faktu, że potrzeby obywateli w zakresie potwierdzenia uprawnień emerytalno-rentowych zaspokajane są przede wszystkim w drodze kwerend przeprowadzanych przez archiwa. Udostępnienia mają miejsce głównie na potrzeby postępowań sądowych i skarbowych.

Do „celów innych” zaliczono przypadki trudne do zakwalifikowania w wyżej wymienionych kategoriach, np. udostępnianie materiałów archiwalnych urzędom, udostępnianie w celach hobbystycznych - stanowią one 6% ogółu udostępnień (46 616 j.a.). Prym w udostępnianiu materiałów archiwalnych do tzw. celów innych wiodło **AP Katowice** – 13 218 j.a., co stanowiło 28% całości oraz **AP Kielce** – 4 305 j.a. (9%) i **AP Wrocław** – 3 822 j.a. (8%).

Narodowe Archiwum Cyfrowe, nieujęte w powyższych statystykach, w roku sprawozdawczym najwięcej jednostek archiwalnych udostępniło do celów naukowych - 557 932 (50% wszystkich udostępnionych przez to Archiwum jednostek), a na kolejnych pozycjach znalazły się: cel publicystyczny – 243 848 j.a. (22%) oraz cele inne – 290 680 j.a. (26%).

Uwzględniając udostępnione przez NAC jednostki należy stwierdzić, iż natężenie udostępnień poszczególnych kategorii akt rozkłada się nieco odmiennie. Wówczas dominującym celem korzystania z zasobu archiwalnego użytkowników

pozostaje cel naukowy (łącznie we wszystkich archiwach państwowych udostępniono 847 495 j.a.) oraz genealogiczny (łącznie udostępniono 353 261 j.a.), jednak udostępnienia do celów publicystycznych tracą na znaczeniu, a ich miejsce zajmują udostępnienia do celów innych (łączna liczba – 337 296 j.a.).

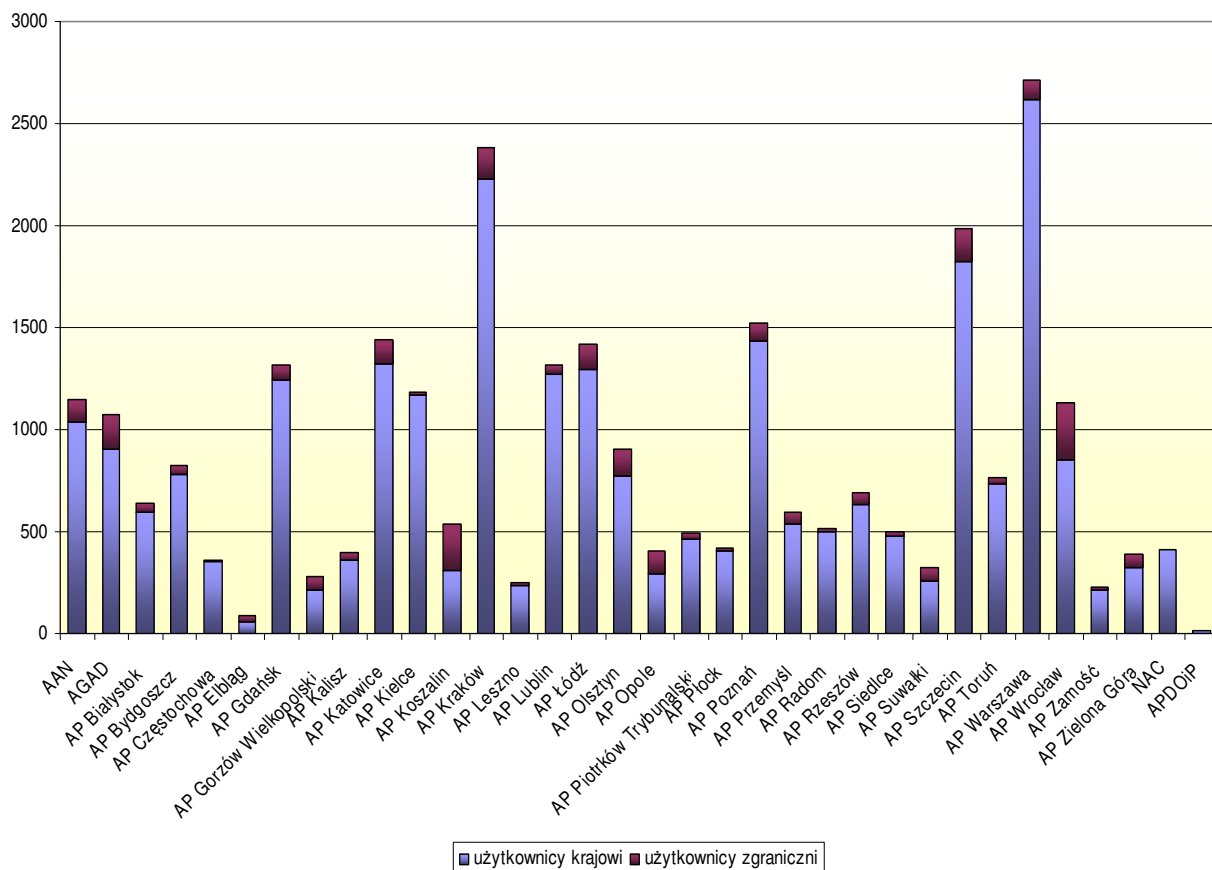
W 2010 r., podobnie jak w latach ubiegłych, użytkownicy zasobu archiwalnego korzystali w większości z materiałów XIX i XX-wiecznych. Były to akta administracji państwowej i samorządowej, w tym m.in. akta PZPR różnych szczebli, akta metrykalne i akta stanu cywilnego a także akta notarialne, hipoteczne, akta sądowe i katastralne oraz zbiory kartograficzne.

W przypadku NAC dużym zainteresowaniem badaczy cieszyły się zbiory przejęte z Centralnej Agencji Fotograficznej, Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa; zbiory fotografii oraz dokumentacja programowa Polskiego Radia.

3.2. Użytkownicy

W 2010 r. pracownie naukowe archiwów państwowych odwiedziło 28 654 użytkowników – co oznacza spadek o 3% w porównaniu z poprzednim rokiem.

Użytkownicy w archiwach państwowych w 2010 r.

Podobnie jak w latach ubiegłych najczęściej odwiedzane były **AP m. st. Warszawy** – 2 712 osób, **AP Kraków** – 2 285 osób, **AP Szczecin** – 1 983 osoby i **AP Poznań** – 1 525 osób. Natomiast najwięcej osób z zagranicy odwiedziło AP Wrocław

– 275 osób i AP Koszalin – 225 osób. Ci użytkownicy koncentrowali się głównie na badaniach genealogicznych.

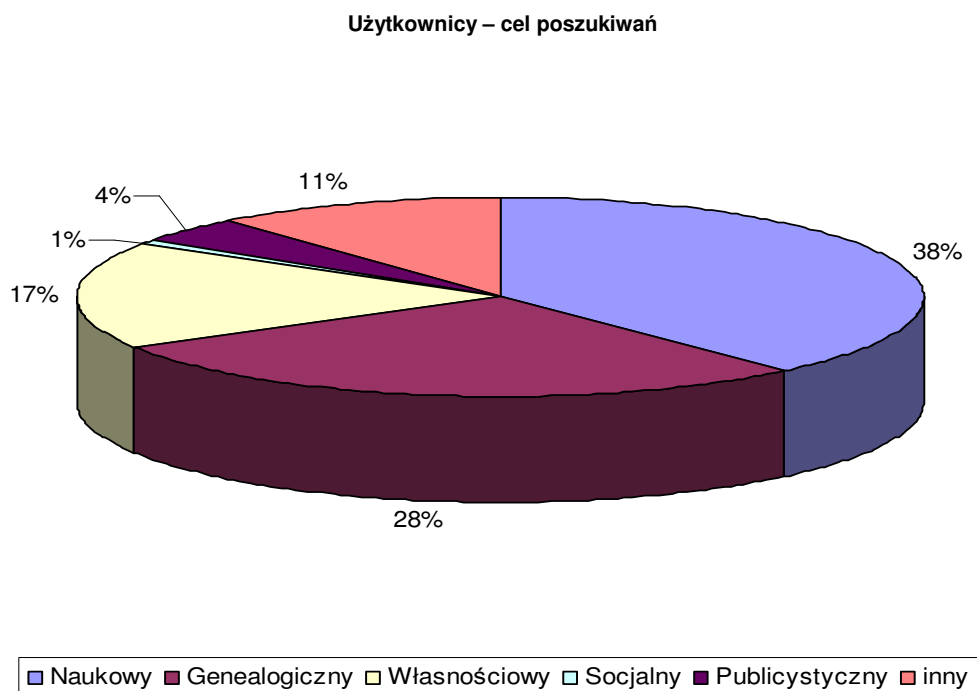
Przy ogólnym spadku liczby odwiedzających utrzymały się proporcje między użytkownikami krajowymi i zagranicznymi. W roku 2010 użytkownicy krajowi stanowili 91 %, a zagraniczni 9% wszystkich odwiedzających.

W roku sprawozdawczym archiwa odwiedziło 28 654 osoby z kraju oraz 2 507 z zagranicy (m. in. z Niemiec, Francji, Holandii, Czech, Białorusi, Ukrainy, Wielkiej Brytanii, Stanów Zjednoczonych, Kanady, Australii, Norwegii, Finlandii oraz Brazylii, Izraela i Japonii).

Osoby goszczące w pracowniach naukowych archiwów państwowych odwiedziły je łącznie 105 315 razy, co oznacza spadek o 8% w stosunku do liczby odwiedzin w 2009 r. i 4% wobec 2008 r.

Najczęściej odwiedzane były pracownie naukowe w AP m. st. Warszawy – 8 666 odwiedzin, AGAD – 7 735, AP Kraków – 7 700, AP Lublin – 7580 oraz AP Poznań – 7 165 odwiedzin.

Poniższy wykres prezentuje procentowy udostępnianiu proporcje grup użytkowników wyodrębnione ze względu na cel ich poszukiwań:

W roku sprawozdawczym najwięcej użytkowników przybyło do archiwów w celach naukowo-badawczych (11 057 osób, co stanowi 38%). Nieco mniej liczną grupę stanowili genealodzy, których było 8 136 (28%). Trzecią pod względem liczebności grupę stanowią od kilku lat użytkownicy deklarujący, że celem ich odwiedzin jest dokumentowanie spraw własnościowych – 4 800 osób (17%). Znacznie rzadziej pracownie naukowe odwiedzane były przez publicystów – 1 277

osób (4%) oraz osoby deklarujące cel o charakterze socjalnym – 293 użytkowników (1%). W innych celach z zasobu archiwów państwowych skorzystało 3 091 osób, co stanowi 11% ogółu użytkowników.

3.3. Kwerendy

Archiwa państwowe na zlecenie użytkowników poszukiwały we własnym zasobie informacji dotyczących określonego zagadnienia lub osoby – w ciągu ostatnich pięciu lat liczba kwerend systematycznie wzrastała.

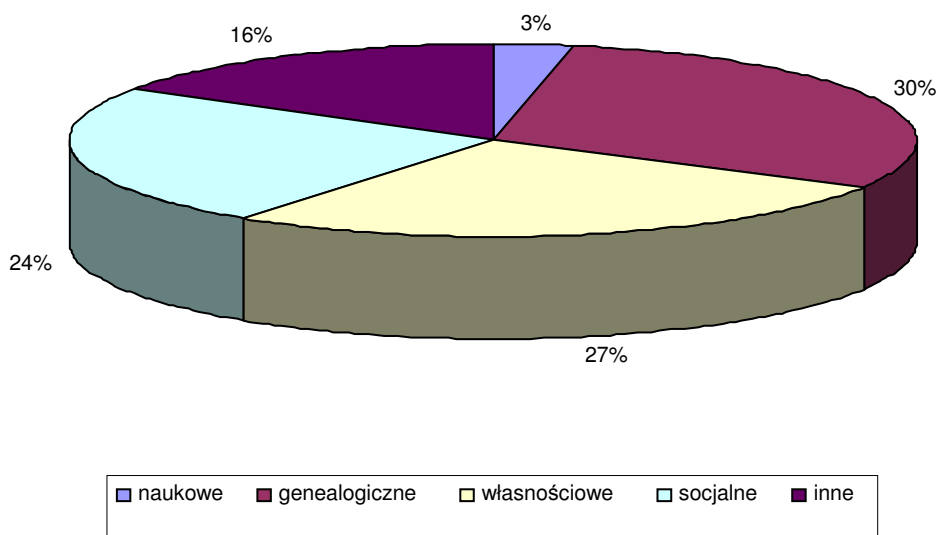
W 2010 r. archiwa państwowe zrealizowały **77 884** kwerendy. W stosunku do roku 2009 r. stanowi to nieznaczny wzrost – o 0,2%.

Analiza struktury tematycznej kwerend wskazuje, że w 2010 r. przeważały poszukiwania genealogiczne (30%) i własnościowe (27%), duży odsetek stanowiły też kwerendy socjalne (24%) i zakwalifikowane do kategorii „inne” (16%), w których mieszczą się sprawy trudne do zakwalifikowania lub nienależące do żadnej z wyszczególnionych kategorii. Najmniejszy odsetek stanowiły kwerendy naukowe (3%).

W stosunku do 2009 r., w roku sprawozdawczym odnotowano wzrost liczby kwerend naukowych o 19% oraz kwerend genealogicznych – o 7% i socjalnych – o 6%. Spadła natomiast ilość kwerend własnościowych – o 9% i „innych” – o 5%.

Natomiast procentowo ilość wykonanych kwerend poszczególnych kategorii w stosunku do 2009 r. utrzymała się na prawie niezmiennym poziomie. W 2009 r. przeważały kwerendy własnościowe (30%) i genealogiczne (28%). W dużej ilości występowały też kwerendy socjalne (22%). Najmniejszy odsetek stanowiły, podobnie jak w obecnym roku sprawozdawczym, kwerendy naukowe (2%).

Struktura tematyczna kwerend w archiwach państwowych w 2010 r.

Analizując dane z ostatniego roku można stwierdzić, że wśród zleczanych poszukiwań dominują te o charakterze genealogicznym – **23 047**. Najwięcej

zrealizowało ich AP m.st. Warszawy (2 911), AP Poznań (2 424) oraz AP Łódź (2 030).

Niewiele mniej liczną grupę stanowiły kwerendy własnościowe – 21 049 wniosków. Tego typu poszukiwania szczególnie często były zlecane w AP m. st. Warszawy (3 699 wniosków), AAN (2 306) oraz AP Gdańsk (2 236). Sprawy te w wielu przypadkach miały związek z przepisami ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2005 r. Nr 169 poz. 1418) – które to przepisy wymagały m. in. udokumentowania uprawnień do rekompensat za tzw. mienie zabużańskie. W niektórych archiwach odnotowano także wzrost kwerend zleconych przez urzędy administracji publicznej w sprawach regulacji stanu prawnego nieruchomości należących do Skarbu Państwa.

Kwerend o charakterze socjalnym wykonano 12 577. Zdecydowanie najwięcej zrealizowano ich w APDOP (4 309 wniosków), na dalszych pozycjach znalazły się AP Katowice (2 078), AP Łódź (1 927), AAN (1 903) oraz AP Wrocław (1 402).

Dość dużą grupę stanowiły kwerendy zakwalifikowane do kategorii „inne” – 12 883. Najwięcej zrealizowało ich AP Kraków (2 784) i AP Gdańsk (2 717).

Najrzadziej poszukiwano archiwaliów w celach naukowych – wpłynęło tylko 2 328 wniosków. Badacze zdecydowanie częściej wybierali możliwość osobistego korzystania z materiałów archiwalnych w pracowniach naukowych archiwów.

Większość kwerend prowadzona była na zlecenie użytkowników krajowych – 62 129 (co stanowi 80%). Dla zagranicznych zleceniodawców wykonano 15 126 poszukiwań (20%). Największy odsetek kwerend zagranicznych zarejestrowały archiwa, których zasięg obejmuje tereny leżące na zachodnich krańcach Polski – AP Wrocław (1 787, co stanowiło 12% całości), AP Zielona Góra (1 391, 9%), AP Poznań (1 248, 8%).

Na szczególną uwagę zasługują kwerendy tematyczne zlecone archiwom państwowym przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych. Pierwsza z nich dotyczyła dawnych papierów wartościowych oraz dokumentacji związanej z ich emisją, rejestracją lub odbiorem. Została ona podjęta z inicjatywy Rady Ministrów, w związku z monitorowaniem prób reaktywowania przedwojennych spółek prawa handlowego, zawiązanych przed 1 września 1939 r. i nigdy nie wykreślonych z dawnego rejestru handlowego, pomimo że przez kilkadziesiąt lat nie prowadziły działalności. Zbieranie informacji o posiadanych przez różne podmioty publiczne dowodów zobowiązań, zaciąganych w okresie 1919-1939 przez Skarb Państwa, miało na celu weryfikację zgłaszanych pod jego adresem roszczeń.

Drużga z kwerend specjalnych dotyczyła dokumentacji o archiwaliach, zbiorach muzealnych i bibliotecznych, które po 1944 r. znalazły się w posiadaniu państwa. Jej zakończenie przewidziane jest na 2011 rok. Jest ona prowadzona we współpracy z muzeami i bibliotekami – szczególnie z Muzeum Pałac w Wilanowie – w celu udokumentowania losów dóbr ruchomych oraz nieruchomości, które są we władaniu tych instytucji, a do których zgłaszane są lub mogą być zgłoszone roszczenia o zwrot.

3.4. Bazy danych

Wśród baz danych dostępnych przez Internet wyróżnia się baza **SEZAM** (System Ewidencji Zasobu Archiwalnego), zawierająca informacje o zasobie archiwów państwowych oraz 22 innych instytucji m.in.: Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, Archiwum Nauki Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie, Muzeum Narodowego w Warszawie, Instytutu Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku, Instytutu Józefa Piłsudskiego w Londynie (łącznie znajduje się w niej opis 90 990 zespołów archiwalnych). Dane o zewidencjonowanych zespołach archiwalnych z AP Poznań i AP Lublin umieszczane są w Zintegrowanym Systemie Informacji Archiwalnej ZoSIA (ponad 10 tys. zespołów).

Baza danych **PRADZIAD** (Program Rejestracji Akt Metrykalnych i Stanu Cywilnego), obejmuje 50 715 tys. rekordów opisujących księgi metrykalne i stanu cywilnego znajdujące się w zasobie wszystkich archiwów państwowych, a także w niektórych archiwach archidiecezjalnych i diecezjalnych, w Urzędzie Stanu Cywilnego w Warszawie oraz w Książnicy Pomorskiej im. Stanisława Staszica w Szczecinie.

Za pośrednictwem strony internetowej archiwów państwowych można skorzystać również z bazy danych **ELA** (Ewidencja Ludności w Archiwach), w której znajdują się informacje o różnego rodzaju spisach ludności (m.in. ewidencjach, wykazach, kartotekach), przechowywanych w archiwach państwowych, z wyłączeniem ksiąg metrykalnych i akt stanu cywilnego, znajdujących się w bazie PRADZIAD. Baza ELA zawiera ponad 54 tys. rekordów.

Dostępna drogą elektroniczną jest również baza danych **IZA** (Inwentarze Zespołów Archiwalnych). Zamieszczono w niej 24 906 inwentarzy z archiwów państwowych oraz innych instytucji (np. z Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy, Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Stowarzyszenia Archiwum „Solidarności”, Zarządu Oddziału Związku Sybiraków w Łodzi, Głównej Biblioteki Lekarskiej, Instytutu Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku i Polskiego Instytutu Naukowego w Nowym Jorku).

Ponadto archiwa prowadzą m.in. następujące bazy danych:

- **NADZÓR** – baza służąca do rejestracji nadzorowanych jednostek organizacyjnych, ich zasobu oraz realizowanych czynności nadzorczych;
- **SUMA 2.5** - System Udostępniania Materiałów Archiwalnych;
- **RAP** - Rejestr Archiwalnych Poszukiwań;
- **MIKROFILM** – rejestr mikrofilmów zasobu własnego;
- **FILMIK** – rejestr mikrofilmów poloników z archiwów zagranicznych przechowywanych w polskich archiwach państwowych;
- **AFISZ** – rejestr plakatów, afiszy i druków ulotnych dotyczących dziejów Holocaustu;
- **TOPOGRAF** - rozmieszczenie akt w magazynach.

W roku sprawozdawczym tylko na stronie www.archiwa.gov.pl odnotowano 135 061 wejść do baz danych (SEZAM, IZA, PRADZIAD, ELA)

W 2010 r. kontynuowano prace nad wdrożeniem w archiwach państwowych Zintegrowanego Systemu Informacji Archiwalnej ZoSIA. Prace wdrożeniowe prowadzone były w NAC, AP Lublin oraz AP Poznań. W grudniu 2010 r. Narodowe Archiwum Cyfrowe przygotowało wersję ZoSIA 1.0. W 2010 r. przeprowadzono również prace nad rozbudową interfejsu internetowego systemu: obecnie w ZoSIA poprzez witrynę internetową szukajwarchiwach.pl udostępniane jest 1 959 585 skanów (3 473 j.a., 2 356,9 GB), z czego 75 procent stanowi zasób Instytutu Hoovera. Resztę publikowanego zasobu stanowią akta archiwów państwowych w Lublinie (Akta miasta Lublina i Urząd Wojewódzki Lubelski oraz Chełmski Konsystorz Greckokatolicki) i w Warszawie (akta stanu cywilnego warszawskich parafii rzymskokatolickich).

3.5. Reprografia (zbiory i wyniki bieżącej działalności)

W 2010 r. zbiory reprograficzne archiwów państwowych liczyły **12 615 071,79** mb mikrofilmów użytkowych oraz **13 811 147** klatek mikrofilmów spoza państwowego zasobu archiwalnego. Ponadto archiwa posiadają kopie cyfrowe filmów – **294** jednostek inwentarzowych, **565 897** obrazów nieruchomych (głównie fotografii), **2 281** nagrań dźwiękowych oraz **3 110 347** stron dokumentów tekstowych z zasobu własnego, liczące łącznie ponad **109 378,04 GB**. Natomiast kopie cyfrowe materiałów spoza państwowego zasobu archiwalnego, posiadane przez archiwa, obejmują 17 kopii filmów, 2 499 jednostek obrazów nieruchomych, 12 nagrań dźwiękowych oraz 7 731 177 stron dokumentów tekstowych (razem 33 355,97 GB).

Działalność reprograficzna archiwów państwowych w roku sprawozdawczym przedstawia się następująco:

- wykonano **2 412 611 klatek mikrofilmów**, z czego 98% stanowiły mikrofilmy zabezpieczające (2 371 265 klatek), natomiast dla użytkowników sporządzono łącznie 41 346 klatek mikrofilmów użytkowych;
- 650 178 sztuk kserokopii (z czego 487 789 dla użytkowników) oraz 1 874 powiększeń fotograficznych;
- Wykonano też zabezpieczające kopie cyfrowe:
 - obrazów nieruchomych – 127 016 jednostek (10 614,78 GB);
 - filmów - 39 jednostek (514,85 GB);
 - nagrań dźwiękowych – 408 jednostek (66,35 GB);
 - dokumentów tekstowych - 2 811 697 stron (41 896,35 GB).

Dla użytkowników sporządzono w 2010 r. następujące ilości kopii cyfrowych:

- obrazów nieruchomych – 81 075 jednostek (rozmiar kopii 4 960,49 GB);
- nagrań dźwiękowych – 339 jednostek (rozmiar kopii 49,30 GB);
- tekstowe – skopiowano 155 592 stron oryginałów (rozmiar kopii 1 981,79 GB).

Sporządzanie wybranych rodzajów reprodukcji w roku sprawozdawczym wyłącznie dla użytkowników prezentuje poniższa tabela:

Tabela nr 3. Struktura reprodukcji dla użytkowników

Rodzaje reprodukcji	Liczba reprodukcji
Kserokopie	487 789
Mikrofilmy	2 828
Fotografie analogowe	0
Fotografie cyfrowe	43 968
Skany	152 457

Dodatkowo NAC, na potrzeby użytkowników skopiował 425 nagrań oraz 1 film.

W 2010 r. prymat w wykonywaniu reprodukcji na potrzeby użytkowników zasobu archiwalnego wiodło **AAN** (łącznie 140 976 wykonanych reprodukcji), na dalszych pozycjach znalazły się **AP m.st. Warszawy** (56 653), **AP Kraków** (54 746) i **AGAD** (40 902).

3.6. Współpraca z innymi placówkami

W roku sprawozdawczym archiwa państwowe kontynuowały współpracę z różnymi instytucjami naukowymi, kulturalnymi, oświatowymi oraz uczelniami wyższymi i władzami samorządowymi w poszczególnych regionach kraju.

Głównymi partnerami archiwów od lat pozostają muzea, biblioteki, lokalne towarzystwa naukowe, a zwłaszcza Polskie Towarzystwo Historyczne, Stowarzyszenie Archiwistów Polskich oraz Instytut Pamięci Narodowej z oddziałami terenowymi.

Platformą współpracy były wspólne ekspozycje materiałów archiwalnych, sympozja naukowe, seminaria, konferencje, inicjatywy wydawnicze, obrazujące dzieje regionów lub organizowane dla uczczenia ważnych dla kraju oraz wspólnot lokalnych rocznic.

Częstymi partnerami archiwów w przedsięwzięciach o charakterze edukacyjnym pozostawały uniwersytety i wyższe uczelnie, jak też szkoły średnie, gimnazja, a nawet szkoły podstawowe. Pracownicy archiwów i Naczelnej Dyrekcji angażowali się w prowadzenie wykładów dla studentów, organizowanie staży i praktyk studenckich, lekcji archiwalnych i pokazów dokumentów. Niektóre z archiwów zawarły stałe porozumienia o współpracy z władzami uczelni, np. AP w Częstochowie – z Akademią im. Jana Długosza w Częstochowie.

Archiwa państwowe współpracowały blisko z władzami samorządowymi. Poza wspólnymi przedsięwzięciami o charakterze popularyzatorskim (wystawy, publikacje z dziejów regionu) władze samorządowe coraz częściej wspierały realizowane przez archiwa i biblioteki miejskie projekty digitalizacyjne. Owocem tego współdziałania było zamieszczenie cyfrowych kopii materiałów archiwalnych w regionalnych portalach internetowych.

Kontynuowana była współpraca Narodowego Archiwum Cyfrowego z Narodowym Instytutem Audiowizualnym. NIInA wykorzystał materiał zrealizowany w NAC do

stworzenia krótkich filmów dotyczących digitalizacji. W dniach 18-19 listopada Narodowe Archiwum Cyfrowe uczestniczyło w konferencji „Kultura 2.0, kultura odnawialna” organizowanej przez Narodowy Instytut Audiowizualny. Podczas konferencji można było oglądać interaktywną ekspozycję NAC.

W celu szerszego udostępniania materiałów archiwalnych w formie cyfrowej archiwa państwowe prowadziły współpracę z bibliotekami cyfrowymi np. AP Kielce realizowało wspólny projekt ze Świętokrzyską Biblioteką Cyfrową, AP Koszalin z Bałtycką Biblioteką Cyfrową, AP Kraków z Małopolską Biblioteką Cyfrową, AP Poznań z Wielkopolską Biblioteką Cyfrową, zaś AP Wrocław z Jeleniogórską Biblioteką Cyfrową

Część inicjatyw podejmowanych w 2010 r. przez archiwa państwowe realizowanych było we współpracy z partnerami zagranicznymi.

Przykładem w tym zakresie może być rozwijająca się od kilku lat współpraca AP Wrocław z archiwami czeskimi i niemieckimi – na płaszczyźnie wymiany informacji i doświadczeń oraz organizowania wystaw – a także współpraca AP w Szczecinie i AP w Koszalinie z Archiwum Krajowym w Greiswaldzie (Niemcy), czy współpraca AP m.st. Warszawy z Archiwum Narodowym Gruzji.

Z zagranicznymi placówkami muzealnymi i bibliotecznymi współpracowało m.in. AP m.st. Warszawy (z Muzeum Miasta Moskwy, Gruzińskim Narodowym Muzeum Sztuki, Biblioteką Centralną w Pärnu) i AP Katowice (Ruhr-Muzeum w Essen oraz Oberschlesisches Landesmuseum w Ratingen-Höse). W ramach tych przedsięwzięć archiwa uczestniczyły w kwerendach wystawienniczych i wypożyczały materiały archiwalne z własnego zasobu.

AP Łódź zaangażowało się we współpracę z Instytutem Herdera w Marburgu i Zakładem Literatury Holokaustu w Giessen w zakresie współpracy przy projekcie – *Digitalizacja i udostępnienie w Internecie materiałów archiwalnych dotyczących ostatnich 12 miesięcy Litzmannstadt Getto*. Natomiast AP m. st. Warszawy kontynuowało współpracę z Ambasadą RP w Tallinie przy organizacji pokazów w Estonii wystawy pt. „Wykonywa się fotografie... Znani i nieznani w obiektywie warszawskich fotografów z II połowy XIX wieku”.

4. DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA

4.1. Prace organów opiniodawczo-doradczych, działających przy dyrektorach archiwów państwowych oraz udział w pracach centralnych komisji i zespołów międzyarchiwalnych.

Do funkcjonujących w archiwach państwowych organów opiniodawczo-doradczych należą komisje metodyczne, komisje archiwalnej oceny dokumentacji, zespoły zakupu archiwaliów, rady naukowo-programowe oraz inne komisje i zespoły powoływane przez dyrektorów archiwów do rozpatrywania określonych spraw.

W archiwach państwowych działają 24 komisje metodyczne, przy czym w ich pracach uczestniczą przedstawiciele 33 archiwów. Komisje te w 2010 r. zebrały się na

153 posiedzeniach, w trakcie których omawiano m.in. zagadnienia scalania zespołów, opiniowano poprawność opracowania zespołów (zbiorów) oraz sporządzonych do nich pomocy ewidencyjnych, zatwierdzano inventarze książkowe zespołów oraz zmiany w ewidencji zasobu, kwalifikowano nowo przyjęte zespoły do odpowiedniej grupy opracowania oraz zatwierdzano metody opracowania zasobu w archiwum i omawiano kwestie przynależności zespołowej materiałów archiwalnych. Najczęściej zbierały się komisje metodyczne w AGAD (12 posiedzeń), AP w Olsztynie (10 posiedzeń), AP w Przemyślu (10 posiedzeń) oraz AP w Katowicach (9 posiedzeń).

W roku sprawozdawczym w archiwach państwowych funkcjonowało 25 komisji archiwalnej oceny dokumentacji, które łącznie odbyły 98 posiedzeń.

Natomiast zespoły zakupu archiwaliów, działające w 18 archiwach, zebrały się na 59 spotkaniach, podczas których omawiano oferty zakupu materiałów archiwalnych, zapoznawano się z katalogami antykwarycznymi, dokonywano wycen archiwaliów, a także podejmowano decyzje o ich nabyciu.

Rady naukowo-programowe zbierały się w trzech archiwach państwowych. Szczególnie aktywnie działała rada w AP w Szczecinie, odbywając 11 posiedzeń, w których trakcie zajmowała się przygotowaniem wystaw, edycją serii „Źródła do dziejów Pomorza Zachodniego”, a także planem pracy Archiwum. Natomiast w AGAD, w trakcie jedyne, podsumowującego rok zebrania Rady, omówiono wydarzenia naukowo-wydawnicze i popularyzatorskie zrealizowane w 2010 r. oraz przedstawiono plan inicjatyw naukowo-wydawniczych na rok 2011. W AP Przemyśl, podczas posiedzenia rada dyskutowała nad planem uczczenia 60. rocznicy upaństwowienia Archiwum Miejskiego w Przemyślu przypadającego w 2011 r.

W pracach centralnych komisji działających przy Naczelnym Dyrektorze oraz zespołów międzyarchiwalnych o charakterze naukowo-badawczym lub opiniodawczo-doradczym uczestniczyli przedstawiciele 21 archiwów państwowych. W roku sprawozdawczym zebrały się następujące zespoły, komisje oraz rady:

- Centralna Komisja Metodyczna (opiniowała Zintegrowany system Informacji Archiwalnej ZoSIA, a także obradowała nad gromadzeniem i opracowaniem przejmowanych ze zbiorów prywatnych archiwaliów NSZZ „Solidarność”, problematyką przynależności zespołowej "domowych" ksiąg meldunkowych, zasadami gromadzenia i opracowywania akt osadniczych, a także błędami opracowania materiałów archiwalnych);
- Centralna Komisja Archiwalnej Oceny Dokumentacji (o zakresie jej prac szerzej napisano w pkt 2.5);
- Zespół „Informatyka i Archiwa” (zajmował się zagadnieniami informatyzacji archiwów państwowych);
- Zespół ds. rozmieszczenia zasobu archiwalnego w archiwach państwowych (zajmował się opiniowaniem wniosków w sprawie rozmieszczenia i scalania zespołów archiwalnych przechowywanych w archiwach państwowych);

Ponadto pracownicy NDAP i archiwów brali udział w pracach zespołów mających na celu usprawnienie praktyki archiwalnej. Pracownicy NDAP, AP Białystok, AP Rzeszów oraz Narodowego Archiwum Cyfrowego brali udział w pracach *Zespołu do monitorowania pilotażowego wdrożenia elektronicznych systemów zarządzania dokumentacją w Podlaskim Urzędzie Wojewódzkim w Białymstoku i w Podkarpackim Urzędzie Wojewódzkim w Rzeszowie*. Pracownicy AP Białystok, AP Bydgoszcz, AP Częstochowa, AP Katowice, AP Koszalin, AP Kraków, AP Lublin, AP Olsztyn, AP Opole, AP Płock, AP Poznań, AP Szczecin, AP Toruń, AP Warszawa oraz AP Wrocław partycypowali w pracach Zespołu MSWiA i NDAP ds. opracowania nowej instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz instrukcji archiwalnej dla administracji publicznej – których efektem było *Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz instrukcji w sprawie organizacji i zakresu działania archiwów zakładowych*.

4.2. Zebrania naukowe

W 19 archiwach w trakcie 66 zebrań wygłoszono 90 referatów i komunikatów. Najwięcej zebrań miało miejsce w AP w Katowicach (14), następnie zaś w AP w Szczecinie (9) oraz w AP we Wrocławiu (8). Prezentowane na spotkaniach referaty często dotyczyły materiałów źródłowych przechowywanych w zasobie archiwalnym, a także historii regionów. Rozpatrywano zagadnienia z zakresu konserwacji zasobu, metodyki archiwalnej, selekcji materiałów archiwalnych, poruszano problemy związane z dokumentacją w postaci elektronicznej oraz digitalizacją.

4.3. Udział w konferencjach naukowych

Archiwiści uczestniczyli w 229 krajowych konferencjach naukowych, w których trakcie wygłosili 235 referatów dotyczących zagadnień historii oraz archiwistyki. Pracownicy archiwów państwowych brali udział m. in. w VII Ogólnopolskim Seminarium Archiwalnym "*Zarządzanie dokumentacją nieaktową - nowe wyzwania. Problemy gromadzenia, opracowania i udostępniania*", w konferencji współorganizowanej między innymi przez NDAP i AP Poznań „*Dokumentacja masowa – problemy wartościowania i selekcji*”. Brali udział także w XXIV Ogólnopolskiej Konferencji Historyków Kartografii, wygłaszając referaty (Archiwum m. st. Warszawy - 2 referaty, a AP Szczecin -1 referat).

W 2010 r. przedstawiciele archiwów państwowych uczestniczyli w 66 konferencjach międzynarodowych, wygłaszając 58 referatów. Polscy archiwiści wzięli udział m.in. w konferencji mającej miejsce w Genewie, a poświęconej problematyce archiwizacji cyfrowej; uczestniczyli również w jubileuszowym 80-tym Zjeździe Archiwistów Niemieckich, połączonym z konferencją naukową, której tematyka obejmowała zagadnienia modernizacji oraz adaptacji pomieszczeń przystosowanych na potrzeby archiwów.

4.4. Udział w projektach wspólnych

W 2010 r. 17 archiwów państwowych wzięło udział w realizacji różnego rodzaju projektów badawczych, mających często charakter badań nad historią regionalną. Przedsięwzięcia te podejmowane były zazwyczaj we współpracy z innymi krajowymi oraz zagranicznymi instytucjami naukowymi – pracownik AP Gdańsk opracował, w ramach projektu prowadzonego przez NDAP, tzw. zbiory specjalne, w tym źródła muzyczne zespołu Akt Rodziny Bronarskich w Archiwum Polskiej Misji Katolickiej w Szwajcarii. Interesujący projekt podjęło AP w Łodzi wraz Zentrum für Medien und Interaktivität Uniwersytetu Justusa Liebiga w Giessen poświęcony digitalizacji i udostępnieniu w Internecie materiałów archiwalnych dotyczących ostatniego roku funkcjonowania getta w Łodzi.

Wiele prac badawczych nad historią regionalną przybrało formę opracowania monografii oraz innych publikacji - w tego rodzaju działaniach uczestniczyło AP Elbląg, AP Łódź, AP Poznań. Prace redakcyjne i wydawnicze podjęli również pracownicy Archiwum Akt Nowych, AP Wrocław.

Archiwum Państwowe w Katowicach brało udział w projekcie *Atlas historyczny miast Polski: Atlas historyczny Gliwic*. Uczestniczyło również w projekcie *Ochrona i konserwacja cieszyńskiego dziedzictwa piśmienniczego* poprzez opracowanie zasobu archiwalnego Biblioteki i Archiwum im. Tschammera (cieszyńskiego adwokata z XVIII w., donatora zbiorów) przy Parafii Ewangelicko-Augsburskiej w Cieszynie. Projekt, realizowany ze środków Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego z programu *Promesa* Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, prowadzony był w latach 2007-2010.

Archiwum m.st. Warszawy podjęło współpracę z Mazowieckim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie przygotowując warsztaty metodyczne mające na celu podniesienie kompetencji nauczycieli w zakresie wykorzystania źródeł historycznych. Rezultatem współpracy jest autorskie opracowanie materiałów edukacyjnych *„Archiwum jako warsztat pracy nauczyciela historii”*.

W roku sprawozdawczym AP w Krakowie zakończyło gromadzenie materiałów na temat emigracji Polaków do Norwegii w XIX-XXI w., niezbędnych do realizacji projektu *„Polscy emigranci w Norwegii w XIX-XXI” w. Materiały źródłowe do badań* realizowanego we współpracy z Opplandsarkivet avd. Maihaugen w ramach Funduszu Wymiany Kulturalnej. Zwieńczeniem prac nad projektem jest dwujęzyczne wydawnictwo obejmujące naukową analizę emigracji Polaków do Norwegii, a także wystawa prezentująca omawiane zagadnienie. Natomiast Oddział w Nowym Sączu AP Kraków kontynuował udział w projekcie *„70 lat później. Szacunek do historii – pomostem między pokoleniami”*, przeprowadzając kwerendę w aktach 1 Pułku Strzelców Podhalańskich oraz Zarządu Okręgowego Związku Kombatantów RP i b. Więźniów Politycznych w Nowym Sączu.

Archiwum Akt Nowych uczestniczyło w projekcie *„Straty osobowe i ofiary represji pod okupacją niemiecką”*, którego celem jest zebranie i stworzenie baz danych

Polaków poddanych represjom w czasie okupacji niemieckiej. Także pracownicy AP Gdańsk oraz AP Szczecin wykonali kwerendę tematyczną na potrzeby projektu.

AP Poznań nadal współdziałało w projekcie badawczym „*Trakt Królewsko-Cesarski*”, przeprowadzając kwerendę na temat dokumentacji obiektów położonymi przy trakcie. Archiwum to kontynuowało również współpracę z Pracownią Onomastyki Instytutu Filologii Polskiej UAM w Poznaniu w zakresie badań nad antroponimią Poznania w okresie XVI-XVIII w. Przygotowano również opracowanie pt. „*Kancelaria miejska w Poznaniu w latach 1253-1793*”, zamieszczone w pokonferencyjnym tomie „*Miasto w perspektywie onomastyki i historii*”. W związku ze zbliżającą się 110 rocznicą strajku szkolnego we Wrześni archiwiści Oddziału w Gnieźnie przystąpili do kwerendy na temat przebiegu strajku szkolnego w Poznańskim na początku XX w.

AP w Białymstoku oraz AP we Wrocławiu brało udział w programie *INDEX Pamięci Polaków Zamordowanych i Represjonowanych przez Hitlerowców za Pomoc Żydom*. Program ten, zainicjowany przez Instytut Studiów Strategicznych w Krakowie, a koordynowany przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych, od 2009 r. prowadzony i finansowany był przez Papieską Akademię Teologiczną w Krakowie.

4.5. Współpraca w zakresie archiwistyki

Pracownicy AAN prowadzili zajęcia dydaktyczne na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Uniwersytecie Marii-Curie Skłodowskiej w Lublinie, AP Białystok współpracowało z Uniwersytetem w Białymstoku, AP Koszalin z Akademią Pomorską w Słupsku, AP Opole z Uniwersytetem Opolskim, AP Piotrków Trybunalski z Uniwersytetem Humanistyczno - Przyrodniczym Jana Kochanowskiego w Kielcach - Filią w Piotrkowie Trybunalskim, AP Rzeszów z Uniwersytetem Rzeszowskim, AP Szczecin z Uniwersytetem Szczecińskim, AP Toruń z Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu, AP m. st. Warszawy z Uniwersytetem Warszawskim oraz Akademią Humanistyczną im. A. Gieysztorą w Pułtusku, zaś AP Zielona Góra z Uniwersytetem Zielonogórskim.

W ramach praktyk zawodowych 33 archiwa państwowe zapewniły miejsce dla 655 praktykantów – najwięcej praktyk zapewniło AP w Krakowie (dla 156 praktykantów) oraz AP we Wrocławiu (dla 59 praktykantów), następnie zaś AP w Lublinie (dla 52 studentów) oraz AP w Katowicach (dla 42 praktykantów). Przygotowanie tego rodzaju zajęć stanowiło istotny wysiłek na rzecz edukacji w zawodzie archiwisty.

Archiwa uczestniczyły też w organizacji kursów kancelaryjno-archiwalnych, warsztatów. Podejmowano również wspólne działania w zakresie prac wydawniczych.

4.6. Publikacje pracowników archiwów państwowych

W 2010 r. ukazało się 484 publikacji pracowników archiwów państwowych, wydanych przez podmioty inne niż same archiwa. Wśród nich wymienić należy 33 książki autorskie, 19 książek wydanych pod redakcją naukową, 10 edycji źródeł, 11

katalogów wystaw, 29 recenzji, 33 sprawozdania, noty lub komunikaty oraz 349 artykułów.

Najwięcej publikacji książkowych autorstwa pracowników archiwów opublikowało AP Wrocław (7) oraz Archiwum Akt Nowych (5). Także AAN oraz AP Zielona Góra opublikowało po 4 książki pod redakcją naukową swoich pracowników.

Wśród książek przykładowo można podać następujące pozycje: W. Szczerepa, R. Primke, M. Szczerepa *Tajemnice II wojny światowej na Śląsku*, Kraków 2010; K. Smolana, D. Baryś, *Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Kurytybie*; Kurytyba 2010; J. Gaul, *Niemieckie służby wywiadowczo-informacyjne wobec radykalnego ruchu niepodległościowego w Królestwie Polskim 1914-1918*, Warszawa 2010, R. Kaczmarek, *Polacy w Wehrmachcie*, Kraków 2010. Natomiast wśród książek wydanych po redakcją naukową pracowników archiwów zwrócić uwagę należy na – *Batalion Bończa. Relacje z walk w Powstaniu Warszawskim na Starówce, Powiślu i Śródmieściu*, oprac. A. Rumianek, Gdańsk 2010, przedmowa pracownika AAN pt. *Archiwum Czynu Niepodległościowego w Archiwum Akt Nowych* oraz na *Wydarzenia Zielonogórskie w 1960 roku*. Praca zbiorowa pod red. T. Dzwonkowskiego, Poznań-Warszawa-Zielona Góra 2010.

Istotną częścią publikacji pracowników archiwów były artykuły publikowane w czasopismach archiwalnych oraz w prasie o zasięgu lokalnym - ukazały się m in. w *Tekach Archiwalnych*, *Roczniku Jeleniogórskim*, *Piotrkowskich Zeszytach Historycznych*, *Przeglądzie Zachodnim*, *Zeszytach Historycznych*, *Archiwiście Polskim*, *Dziejach Najnowszych i Szkicach Archiwalno-Historycznych*. Najwięcej artykułów opublikowali pracownicy AP Piotrków Trybunalski (43), AP Wrocław (40) oraz ANN (39). Recenzji najwięcej zaś powstało w AP Piotrków Trybunalski (10).

Pracownicy archiwów państwowych uczestniczyli także w spotkaniach promocyjnych przygotowanych przez nich publikacji.

4.7. Udział we władzach instytucji naukowych i kulturalnych

Przedstawiciele z 27 archiwów państwowych zasiadali w organach instytucji naukowych i kulturalnych, takich jak muzea (Edyta Łaborewicz z AP we Wrocławiu pełniła funkcję członka Rady Muzeum Regionalnego w Jaworze), fundacje i kapituły (Andrzej Grochowski z APW pełnił funkcję członka Kapituły Nagrody Honorowej im. Ostaszewskiego i Tytułu „Mławianin Roku”), stowarzyszenia oraz instytucje regionalne (dr Marek Romaniuk z AP w Bydgoszczy pełnił funkcję członka Zarządu Towarzystwa Miłośników Miasta Bydgoszczy), towarzystwa historyczne (Wiesława Rutkowska z AP w Kielcach pełniła funkcję Wiceprezesa Polskiego Towarzystwa Historycznego - Oddziału w Starachowicach), stowarzyszenia archiwistów i stowarzyszeniach przyjaciół archiwów (Włodzimierz Janowski z AAN pełnił funkcję sekretarza Oddziału w Warszawie Stowarzyszenia Archiwistów Polskich), a także we władzach wyższych uczelni (prof. dr hab. Ryszard Kaczmarek z AP w Katowicach pełnił funkcję Dyrektora Instytutu Historii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach).

4.8. Podnoszenie kwalifikacji kadry w archiwach państwowych

W 2010 r. 4 pracowników z trzech archiwów (AAN, AGAD, AP Wrocław) kontynuowało prace nad rozprawami habilitacyjnymi. Stopień naukowy doktora uzyskał pracownik z AP Elbląg z siedzibą w Malborku, natomiast 29 osób z 13 archiwów przygotowywało rozprawy doktorskie. Podyplomowe studia z zakresu archiwistyki ukończyło dwóch pracowników z Oddziału w Jędrzejowie Archiwum Państwowego w Kielcach, jedna osoba z AAN, AP Koszalin, AP Kraków oraz AP Łódź. Pracownik AP Olsztyn w ramach wymiany bezdewizowej gościł w Pracowni Konserwacji Archiwum Narodowego w Pradze; staże z zakresu podnoszenia kwalifikacji odbyli pracownicy Archiwum m.st. Warszawy (5 osób) oraz z AP Siedlce (1 osoba).

Archiwiści doskonalili swoje umiejętności oraz zdobywali wiedzę także poprzez kontynuację nauki na wyższych uczelniach oraz uczestnictwo w szkoleniach i kursach.

Jedną z możliwości podnoszenia kwalifikacji kadr w archiwach państwowych są organizowane przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych systematycznie dwa lub trzy razy do roku spotkania szkoleniowe. Są one poświęcone szeroko rozumianej problematyce nadzoru archiwalnego, zarządzania dokumentacją w różnej postaci, czy zagadnieniom technik prawodawczych. W 2010 r. w sumie w takich szkoleniach uczestniczyło 196 osób.

4.9. Inne przedsięwzięcia naukowe

Wśród innych działań, podejmowanych przez archiwa państwowe, można wymienić przygotowanie przez pracowników AP Katowice aplikacji do Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego dotyczącej wpisania na listę wybranych czasopism naukowych, tzw. parametryzowanych „*Szkiców Archiwalno Historycznych*”, wydawcą których jest Archiwum. AP Białystok podpisało porozumienie z Urzędem Miejskim w Białymstoku w sprawie współpracy w zakresie prowadzenia kwerend i popularyzowania ich wyników oraz upowszechniania materiałów archiwalnych istotnych dla historii Białegostoku. Zaś AP Koszalin kontynuowało prace z zakresu zabezpieczania informacji zawartych w materiałach archiwalnych poprzez ich kopiowanie - na podstawie umowy między AP Koszalin i Muzeum w Koszalinie, zdigitalizowano zapisy z 8 taśm magnetofonowych z zasobu archiwalnego Muzeum w Koszalinie (z tzw. Kolekcji osieckiej) - procesowi temu poddano również 318 taśm magnetofonowych z zasobu archiwalnego Centrum Dialogu Ojców Pallotynów w Paryżu.

5. DZIAŁALNOŚĆ EDUKACYJNA I WYDAWNICZA

5.1. Strefa edukacyjna serwisu internetowego NDAP

Jednym z najważniejszych elementów działalności edukacyjnej NDAP w 2010 r. było kontynuowanie rozpoczętych w 2009 r. działań nad budową *Strefy Edukacyjnej* strony www.archiwa.gov.pl i prowadzenie dalszych prac nad jej

merytoryczną zawartością. Strona została udostępniona dla odbiorców na przełomie maja i czerwca 2010 r.

Główny celem funkcjonowania *Strefy Edukacyjnej* jest budowanie w świadomości szerokiego *spectrum* odbiorców korzystających z Internetu wizerunku archiwów państwowych jako sieci nowoczesnych instytucji współpracujących w zakresie realizacji społecznej misji edukacyjnej. Serwis umożliwia zarówno prezentację interesujących, zróżnicowanych dokumentów (zdjęć, nagrań i innych materiałów archiwalnych pozostających w zasobach archiwów państwowych) pozwalającą w przystępnej formie dotrzeć do jak największego kręgu odbiorców, jak i prezentację materiałów pomocniczych w działalności edukacyjnej szkół i uczelni (np. wystawy wirtualne, propozycje lekcji archiwalnych, wykazy kwerend, publikacje naukowe i popularno-naukowe, informacje o mikrofilmach, przydatnych słownikach, skorowidzach, życiu naukowym itp.).

W związku z powyższym prace w *Strefie Edukacyjnej* w 2010 roku dotyczyły:

1. propagowania wiedzy na temat programów i projektów o charakterze edukacyjnym, których uczestnikami są archiwa państwowe i NDAP (np. *Straty osobowe i ofiary represji pod okupacją niemiecką*);
2. popularyzacji zasobu oraz aktywności archiwów państwowych poprzez uczestnictwo w projekcie *Rok Historii Najnowszej*, organizowanym przez Ministerstwo Edukacji Narodowej;
3. opracowania i implementacji projektu platform tematycznych, łączących materiały archiwalne pochodzące z zasobów różnych instytucji, tj. archiwów państwowych i instytucji, z którymi prowadzona jest współpraca;
4. publikacji elektronicznej wersji wydawnictw wraz z załącznikami: foto/audio/wideo.

Wykonanie powyższych prac w *Strefie Edukacyjnej* pozwala na spójne prezentowanie szerokiej działalności całej sieci archiwów państwowych oraz zróżnicowanej, interesującej i nowoczesnej oferty o charakterze edukacyjnym i kulturalnym.

5.2. „Mord katyński. Dokumenty zbrodni” – audiobook i akcja edukacyjna.

W 2010 roku, nakładem Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, ukazał się pierwszy audiobook zawierający wybór kilkudziesięciu dokumentów, dokonany spośród ośmiuset znajdujących się w czterotomowej publikacji NDAP poświęconej zbrodni katyńskiej (*Katyń. Dokumenty zbrodni*), opatrzone komentarzami dr. Sławomira Radonia, Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych. Przy współpracy znanych polskich aktorów powstała kilkudziesięciminutowa opowieść o zbrodni i kłamstwie, adresowana nie tylko do uczniów, studentów i nauczycieli, jako pomoc metodyczna, ale do wszystkich ceniących historyczną prawdę. To także wypełnianie misji archiwów państwowych, których zadaniem jest nie tylko zachowanie pamięci o minionych wydarzeniach, ale też prowadzenie działalności informacyjnej i edukacyjnej w tym zakresie. Publikacji towarzyszyła książka prof. Wojciecha Materskiego pod tytułem *Mord katyński. Siedemdziesiąt lat drogi do prawdy*.

W wyniku podjęcia współpracy z kuratorami oświaty w poszczególnych województwach, nawiązano kontakty z setkami nauczycieli historii, języka polskiego, wiedzy o społeczeństwie oraz wiedzy o kulturze uczących w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych w całym kraju i rozesłano do nich bezpłatne egzemplarze obu wydawnictw. Do NDAP wróciły wypełnione ankiety ewaluacyjne, świadczące o poparciu nauczycieli dla działalności edukacyjnej Naczelnej Dyrekcji i wysoko oceniające podjęte przedsięwzięcie.

Zorganizowano również wieczór autorski z twórcami obu wydawnictw: autorem książki prof. Wojciechem Materskim, Olgierdem Łukaszewiczem, który użył swojego głosu przy tworzeniu audiobooka oraz Naczelnym Dyrektorem Archiwów Państwowych, dr. Sławomirem Radoniem, będącym jednocześnie współtwórcą i pomysłodawcą audiobooka.

5.3. Wystawa „Polacy w Gruzji”.

W maju 2010 r. otwarta została w Warszawie ekspozycja ukazująca dzieje gruzińskiej Polonii w wieku XIX i na początku XX, jej wkład w rozwój gospodarczy i kulturalny Gruzji oraz działalność polonijnych ośrodków społeczno-kulturalnych. Według spisu powszechnego przeprowadzonego w Imperium Rosyjskim w 1897 r. w Gruzji mieszkało 8 820 Polaków. Byli wśród nich utalentowani artyści - malarze, muzycy, poeci i architekci – naukowcy i inżynierowie, a także nauczyciele, lekarze i rzemieślnicy. Mimo że do Gruzji trafiali nie zawsze z własnej woli, wielu odnalazło tam swój dom, aktywnie uczestniczyło w życiu gospodarczym, społecznym i kulturalnym tego kaukaskiego kraju, znajdując uznanie i miejsce na kartach jego historii. Prezentowane materiały archiwalne pochodziły z zasobu Archiwum Narodowego Gruzji, Gruzjińskiego Narodowego Muzeum Sztuki oraz archiwów polskich: Archiwum Głównego Akt Dawnych, Archiwum Akt Nowych. Uzupełnieniem wystawy były współczesne fotografie kraju. Wystawie towarzyszył katalog wydany pod tym samym tytułem, a przedsięwzięcie zorganizowane zostało przez Naczelną Dyrekcję Archiwów Państwowych i Narodowe Archiwum Gruzji we współpracy ze Stowarzyszeniem „Wspólnota Polska” oraz Archiwum Państwowym m.st. Warszawy.

5.4. Wystawa „I Warszawa nie zawiodła. W 90. rocznicę bitwy warszawskiej”.

W sierpniu 2010 r. na Krakowskim Przedmieściu w Warszawie prezentowana była zorganizowana przez Naczelną Dyrekcję Archiwów Państwowych, Archiwum Państwowe m.st. Warszawy i Narodowe Centrum Kultury wystawa pt. „I Warszawa nie zawiodła” poświęcona bitwie warszawskiej w jej 90. rocznicę. Ekspozycja, prezentując najważniejsze wydarzenia wojny z Rosją bolszewicką oraz wysiłek całego narodu w walce o niepodległość Polski w latach 1919-1920, skupiała się na ukazaniu znaczenia Warszawy i jej mieszkańców w obronie kraju. Na wystawie pokazano wybrane, dotąd niepublikowane dokumenty i fotografie uczestników bitwy warszawskiej, m.in. przekazane Archiwum Państwowemu m.st. Warszawy przez mieszkańców Warszawy i Mazowsza. Wystawie towarzyszył katalog wydany

przez NDAP i Archiwum Państwowe m.st. Warszawy, zaś ekspozycja on-line pamiątek przekazanych przez mieszkańców Warszawy i Mazowsza znalazła się na stronie internetowej warszawskiego Archiwum.

5.5. Wystawa „Co kryją archiwa? Dwa oblicza archiwów. *Curiosa* w zbiorach archiwów państwowych”.

W 2010 r. kontynuowano prezentowanie w archiwach w całym kraju wystawy zrealizowanej według pomysłu i w oparciu o teksty Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych, dr. Sławomira Radonia. W skład wystawy wchodzi przygotowana przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych w 2008 roku ekspozycja ciekawych materiałów archiwalnych pochodzących ze zbiorów polskich archiwów państwowych. Założeniem jej było pokazanie materiałów archiwalnych z innej, bardziej niekonwencjonalnej strony. W 2010 roku, we współpracy z archiwami państwowymi w wybranych regionach kraju, wystawa została zaprezentowana w Suwałkach, Gorzowie Wielkopolskim, Lesznie i Poznaniu.

5.6. Inne projekty edukacyjne

5.6.1. Projekt Elektronicznego Łączenia Zespołów Archiwalnych i Kolekcji

Mając na uwadze zachowanie dorobku wielu pokoleń Polaków, tworzących na emigracji oraz upowszechnienie wiedzy w środowiskach krajowych i zagranicznych o ich wysiłkach na rzecz zachowania polskości, zrodził się w 2010 r. pomysł zebrania w jednym miejscu informacji o bogatych, ale podzielonych zasobach dokumentacyjnych instytucji polonijnych oraz krajowych. Wymienione cele przyświecają autorom *Projektu Elektronicznego Łączenia Zespołów Archiwalnych i Kolekcji*, realizowanego przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych we współpracy z innymi instytucjami. Efektem podjętych działań ma być scalenie informacyjne w portalu internetowym danych o zbiorach rozproszonych (zespołach archiwalnych i kolekcjach), przechowywanych w ośrodkach polonijnych oraz archiwach państwowych w kraju.

W pierwszym etapie prac zaprezentowane zostaną materiały archiwalne (łącznie 14 zespołów archiwalnych) z zasobu Instytutu Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku oraz Archiwum Akt Nowych w Warszawie. Obejmą one archiwalia związane z wybitnymi postaciami okresu II Rzeczypospolitej, m.in. archiwum wybitnego polityka i kompozytora Ignacego Jana Paderewskiego, akta gen. Władysława Sikorskiego, akta prezydenta Ignacego Mościckiego.

Opracowany w ramach projektu serwis internetowy umożliwi zapoznanie się zarówno z informacjami o zbiorach, jak też z bezcennymi źródłami historycznymi prezentowanymi w formie skanów poszczególnych dokumentów.

Do udziału w projekcie zostaną zaproszone w kolejnym etapie inne instytucje z kraju i zagranicy. Do końca 2010 r. przygotowano wersję polskojęzyczną portalu, która będzie rozbudowywana w latach następnych.

5.6.2. Projekt: Straty osobowe i ofiary represji pod okupacją niemiecką.

Przedsięwzięcie realizowane w oparciu o umowę z dnia 6 sierpnia 2009 r. pomiędzy Naczelnym Dyrektorem Archiwów Państwowych oraz Fundacją Polsko-Niemieckie Pojednanie. Zgodnie z przyjętymi zobowiązaniami, w roku 2010 NDAP kontynuowała prace, mające na celu zgromadzenie w ogólnopolskiej centralnej bazie danych możliwie kompletnych informacji o obywatelach polskich, którzy zginęli w czasie II wojny światowej lub doznali różnego typu represji (np. pobyt w obozie koncentracyjnym, aresztowanie, wysiedlenie, wywiezienie na roboty przymusowe). W 2010 r. przeprowadzono poszukiwania w aktach repatriacyjnych zgromadzonych w Archiwum Państwowym w Szczecinie, w których znajdowały się dane ok. 25 tys. osób represjonowanych. Do centralnej bazy danych wprowadzono ponadto informacje o ponad 7 tys. więźniów z obozu koncentracyjnego w Mauthausen w oparciu o materiały pozyskane przez pracownika Archiwum Akt Nowych w Warszawie.

5.7 Projekty wspierane i objęte patronatem przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych.

Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych wielokrotnie wspierał zewnętrzne inicjatywy wpływające na kreowanie pozytywnego wizerunku archiwów państwowych i propagowanie wiedzy o archiwistyce. Patronatem honorowym objął wiele przedsięwzięć, w tym między innymi XII Ogólnopolski Zjazd Studentów Archiwistyki (odbywający się w 2010 r. we Wrocławiu), a także konferencje naukowe, wystawy i prezentacje, np. wystawę pt. „Policja Województwa Śląskiego 1922-1939”, zorganizowaną przez Archiwum Państwowe w Katowicach.

5.8. Udział przedstawicieli NDAP i archiwów państwowych w konferencjach i seminariach o charakterze edukacyjnym, naukowym i kulturalnym.

Przedstawiciele NDAP aktywnie uczestniczyli w różnego rodzaju wydarzeniach i dyskusjach naukowych, dotyczących bezpośrednio tematyki archiwalnej jak i dziedzin pokrewnych. W 2010 roku wzięli udział m.in. w następujących spotkaniach:

- 15-18 czerwca 2010 r. - seminarium archiwistyczne pt. "Wystawy w archiwum – drugie życie dokumentów", zorganizowane przez Akademię Techniczno-Humanistyczną w Bielsku-Białej pod honorowym patronatem J.M. Rektora ATH dr hab. inż. Ryszarda Barcika, prof. ATH oraz Sekcję Archiwów Instytucji Naukowych i Kulturalnych Stowarzyszenia Archiwistów Polskich;
- 22 listopada 2010 r. - kongres bibliotek „Biblioteka: Lubię to!” zorganizowany w warszawskiej Fabryce Trzciny przez Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego. Spotkanie odbyło się w ramach ogólnopolskiego przedsięwzięcia „Program Rozwoju Bibliotek”, którego celem jest wzmocnienie potencjału bibliotek publicznych znajdujących się na wsiach i w małych miastach. NDAP jest

uczestnikiem programu, który zaplanowano na pięć lat – rozpoczął się w 2009 roku i potrwa do roku 2013;

- 8 grudnia 2010 r. - kongres inauguracyjny w Bibliotece Narodowej pod hasłem „Czytanie włącza” na którym powołano koalicję na rzecz czytelnictwa i bibliotek – „Republika Książki”.

5.9. Projekty wydawnicze.

Jednym z istotnych obszarów działalności w 2010 r. były prowadzone prace wydawnicze. Spośród zaplanowanych i zatwierdzonych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych 20 pozycji wydawniczych udało się w 2010 r. przygotować 13 pozycji. Wśród nich – prócz wspomnianej już publikacji popularno-naukowej pt. **„Mord katyński. Siedemdziesiąt lat drogi do prawdy”** – znalazły się m.in.: **„Ojczyzna w obiektywie. Imponderabilia kronikarza Juliusza L. Englerta na emigracji”**, upamiętniająca sylwetkę i dorobek zmarłego w styczniu 2010 r. w Londynie Juliusza Ludwika Englerta – uczestnika Powstania Warszawskiego i autora wielu wystaw fotograficznych oraz albumów poświęconych wybitnym Polakom, **„Obywatele polscy w Kirgizji. Wybór dokumentów (1941-1946)”**, która powstała w wyniku współpracy między polskimi i kirgiskimi archiwistami. Prezentowane w niej dokumenty przedstawiają skomplikowane losy obywateli polskich w Kirgiskiej SRR w latach 1941-1946, **„Dziedzictwo archiwalne we współpracy Polski i Ukrainy”**, która zawiera teksty formalne umów międzyrządowych i porozumień oraz protokoły i notatki z posiedzeń Międzyrządowej Komisji Polsko-Ukraińskiej do spraw ochrony i zwrotu dóbr kultury utraconych i przemieszczonych podczas II wojny światowej. Publikacja zawiera także wyniki rejestracji archiwaliów polskich w zbiorach ukraińskich oraz teksty wystąpień na polsko – ukraińskim seminarium naukowym poświęconym problematyce wspólnego dziedzictwa archiwalnego.

Ponadto do rąk czytelników trafił kolejny, przygotowany po dłuższej przerwie, tom czasopisma archiwalnego „Archeion”, wydawanego od 1926 r. Na wniosek Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w dniu 4 marca 2010 r. **„Archeion”** został zarejestrowany przez Sąd Okręgowy w Warszawie VII Wydział Cywilny jako czasopismo naukowe. Została też powołana nowa Rada Programowa „Archeionu”.

Zupełnie nową propozycją wydawniczą NDAP stał się **„Raport z działalności Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych i Archiwów Państwowych. 2008-2009”**, który w odróżnieniu od urzędowych sprawozdań przeznaczony został dla odbiorcy zewnętrznego i stanowić ma syntetyczne ujęcie na temat działalności archiwów państwowych i NDAP.

Podjęte w 2010 r. działania zaowocowały współpracą wydawniczą z innymi instytucjami, m. in. z Muzeum Stutthof w Sztutowie (**„Informator o zasobie archiwalnym”** autorstwa Agnieszki Kłys) oraz Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (**„Księga jubileuszowa prof. Edwarda Kołodzieja”**).

Działalność wydawniczą Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych wyróżniono:

- **Nagrodą Historyczną Polityki 2010** w kategorii wydawnictw źródłowych za publikację pt. **„Polscy jeńcy wojenni w niewoli sowieckiej w latach 1919-1922. Materiały archiwalne”**. Wydawnictwo źródłowe poświęcone losom żołnierzy polskich, którzy zostali wzięci do niewoli przez Armię Czerwoną w czasie wojny polsko-sowieckiej. Publikacja ta uzupełnia wiedzę o mało znanym aspekcie historii wojny polsko-sowieckiej w latach 1919–1922.
- **Nominacją do Nagrody Historycznej Polityki 2010** książki pt. **„Stosunki polsko-izraelskie (1945–1967). Wybór dokumentów”**. Wydawnictwo źródłowe zawierające zbiór dokumentów, dotyczących stosunków pomiędzy Polską a Izraelem w latach 1945–1967. Publikacja jest rezultatem umowy o współpracy kulturalnej, oświatowej i naukowej między rządami Rzeczypospolitej Polski i Państwa Izrael i ma na celu przedstawienie całokształtu wzajemnych relacji między państwami w tym okresie, w szczególności dotyczących: stanowiska Polski wobec powstania państwa izraelskiego.

W roku 2010 w całej sieci archiwów państwowych kontynuowano prace nad różnego typu publikacjami, wśród których znajdowały się pomoce archiwalne (przewodniki po zasobach, informatory, inwentarze zespołów), wydawnictwa źródłowe, monografie, albumy i inne opracowania historyczne, czasopisma archiwalne i wydawnictwa seryjne. Przygotowywano również wydawnictwa w postaci elektronicznej na płytach CD (m. in.: AGAD, AP w Poznaniu, Piotrkowie Trybunalskim i in.) lub też zamieszczano na stronach internetowych jako prezentacje multimedialne - z takiej formy przekazu skorzystało m. in. Archiwum m. st. Warszawy zamieszczając w serwisie internetowym pomoc archiwalną w postaci informatora **„Archiwum Państwowe m.st. Warszawy Oddział w Mławie. Informator o zasobie archiwalnym”**.

Część archiwów kontynuowała edycję własnych czasopism i wydawnictw seryjnych. Zaliczają się do nich: **„Teki Archiwalne”** (Archiwum Akt Nowych), **„Miscellanea Historico-Archivistica”** (Archiwum Główne Akt Dawnych), **„Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny”** (AP Gorzów) **„Szkie Archiwalno-Historyczne”** (AP Katowice), **„Krakowski Rocznik Archiwalny”** (AP Kraków), **„Płockie Zeszyty Archiwalne”** (AP Płock), **„Poznański Rocznik Historyczno-Archiwalny”** (AP Poznań), **„Rocznik Historyczno-Archiwalny”** (AP Przemyśl), **„Prace Historyczno-Archiwalne”** (AP Rzeszów), **„Prace Archiwalno-Konserwatorskie”** (AP Siedlce), **„Rocznik Augustowsko-Suwalski”** (AP Suwałki), **„Szczeciński Informator Archiwalny”** (AP Szczecin), **„Kronika Warszawy”** (AP m. st. Warszawy), **„Archiwariusz Zamojski”** (AP Zamość).

Podobnie jak w latach ubiegłych, specyficzną grupę opracowanych wydawnictw stanowiły prace będące rezultatem uczestnictwa archiwów

państwowych w konferencjach naukowych, jubileuszach, obchodach rocznic państwowych – z takiej formy publikacji skorzystało m.in.: AGAD, AP w Białymstoku, AP w Katowicach, AP w Krakowie.

6. WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

6.1. Przygotowania do polskiej prezydencji w Unii Europejskiej w II połowie 2011 r.

W 2010 r. podjęto przygotowania do działań związanych z polską prezydencją w Radzie Unii Europejskiej w II połowie 2011 r. Zaangażowanie Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych będzie polegało przede wszystkim na organizacji trzech prestiżowych spotkań międzynarodowych gremiów archiwalnych, tj.:

- posiedzenia Europejskiej Rady Archiwistów Krajowych (EBNA), stanowiącego spotkanie szefów archiwów narodowych państw europejskich w celu uzgodnienia współpracy oraz wymiany informacji o realizowanych projektach,
- spotkania Europejskiej Grupy Archiwalnej (EAG), stanowiącej gremium dyskutujące o najważniejszych aktualnych problemach w środowisku archiwalnym,
- posiedzenia DLM-Forum – gremium zajmującego się szeroko rozumianym zagadnieniem zarządzania dokumentacją archiwalną, w tym dokumentem elektronicznym.

6.2. IV Międzynarodowa Konferencja Programu UNESCO Pamięć Świata

W 2010 r. kontynuowano współpracę z UNESCO w ramach realizowanego z udziałem Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych Programu „Pamięć Świata”. Od 2007 r. na czele Komitetu Krajowego programu stał Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych, dr Sławomir Radoń. Jesienią 2010 r. odbyło się spotkanie ekspertów Programu UNESCO Pamięć Świata w związku z przygotowaniem do IV Międzynarodowej Konferencji Programu, która ma się odbyć w dniach 18-21 maja 2011 r. w Warszawie. Konferencja przebiegać będzie pod hasłem „Kultura – Pamięć – Tożsamość”. Zaszczytne wyróżnienie organizacji konferencji powierzone zostało Polsce w uznaniu za wkład naszego kraju w działania UNESCO związane z zabezpieczaniem i udostępnianiem dziedzictwa dokumentacyjnego. Wydarzenie to zostało objęte honorowym patronatem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego RP, a za jego przygotowanie odpowiedzialny jest Komitet Krajowy Programu Pamięć Świata. W przedsięwzięcie zaangażowane są trzy instytucje: Komitet ds. UNESCO, Narodowe Centrum Kultury oraz Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, jako koordynator projektu.

Konferencja miała w swych założeniach stać się okazją do namysłu nad działaniami podejmowanymi w ramach Programu w szerszym kontekście zależności między kulturami, pamięcią i tożsamością oraz wyzwaniem współczesności, z jakimi owe zjawiska są powiązane. Zamiarem organizatorów było zainicjowanie wśród uczestników konferencji dyskusji na temat inicjatyw poświęconych

dziedzictwu ludzkości zachowanemu w formie dokumentów, dziedzictwu niematerialnemu oraz kulturowej różnorodności. W programie konferencji zaplanowano wykład inauguracyjny, sesje plenarne oraz równoległe sesje panelowe. W gronie referentów znaleźli się najwybitniejsi eksperci reprezentujący środowiska naukowe i instytucje pamięci z całego świata.

6.3. APENet – Europejski Portal Archiwalny

Naczelną Dyрекcyję Archiwów Państwowych koordynuje prace realizowane w ramach projektu budowy Europejskiego Portalu Archiwalnego APENet wspólnie z 14 państwami UE. Zgodnie z przyjętymi wobec partnerów zobowiązaniami, NDAP przekazała w grudniu 2010 r. pochodzące z archiwów państwowych ponad 700 tys. rekordów do pilotażowej wersji portalu archiwalnego. W trakcie minionego roku prace nad przygotowaniem i weryfikacją ok. 1 mln danych prowadziło łącznie 26 archiwistów w 5 archiwach państwowych (AAN, AGAD, AP Koszalin, AK Kraków, AP Olsztyn).

Równoległe pracowały zespoły zadaniowe złożone z archiwistów i informatyków, które włączały się do prac nad logicznym i fizycznym modelem budowanego portalu archiwalnego oraz mechanizmem konwersji danych z systemu zintegrowanego ZOSIA do standardów archiwalnych EAG, EAD w XML na potrzeby projektu APENet.

Na prośbę liderów projektu, w 2010 r. dokonano procesu przeniesienia strony internetowej oraz domeny projektu do Polski. Funkcję administratora strony NDAP powierzyła Narodowemu Archiwum Cyfrowemu, które udostępniło na ten cel miejsce na swoim serwerze. Właścicielem domeny projektu APENet jest Naczelną Dyрекcyję Archiwów Państwowych.

Przedstawiciele NDAP regularnie brali udział w spotkaniach roboczych oraz zgromadzeniach generalnych uczestników projektu APENet, które odbyły się w Szwecji, Belgii oraz Hiszpanii.

6.4. Współpraca z instytucjami polonijnymi

Naczelną Dyрекcyję Archiwów Państwowych od ponad 10 lat współpracuje z instytucjami polskimi poza krajem, które gromadzą ważne dla historii Polski i Polaków zbiory, powstałe w wyniku różnych wydarzeń dziejowych, w tym kilku fal emigracji z ziem polskich w okresie porozbiorowym.

W 2010 r. ze środków pozyskanych z MKiDN oraz własnych środków budżetowych zorganizowano pomoc dla 13 organizacji polonijnych zlokalizowanych w kilku krajach Europy oraz obu Ameryk. Były to następujące instytucje: Polska Misja Katolicka we Francji, Biblioteka Polska w Paryżu, Polska Misja Katolicka w Szwajcarii, Muzeum Polskie w Rapperswilu, Fundacja Archivum Helveto-Polonicum, Muzeum Polskie Instytut im. Gen. Sikorskiego w Londynie, Studium Polski Podziemnej w Londynie, Biblioteka Polska POSK w Londynie, Instytut Piłsudskiego w Londynie, Instytut Piłsudskiego w Ameryce, Stowarzyszenie Weteranów Armii Polskiej w Ameryce, Muzeum Polskie w Chicago, Biblioteka Polska im. Ignacego Domeyki w Argentynie

Skierowano do nich łącznie 23 osoby w celu porządkowania, ewidencjonowania i skanowania zbiorów archiwalnych.

6.4.1. Projekt zabezpieczenia zbiorów Archiwum Instytutu Literackiego „Kultura” w Maisons Laffitte pod Paryżem.

Jednym z priorytetowych projektów realizowanych od 2009 r. przez Naczelną Dyрекcyję Archiwów Państwowych we współpracy z Biblioteką Narodową i Stowarzyszeniem Instytutu Literackiego "Kultura" jest program zabezpieczenia bezcennych zbiorów archiwalnych oraz bibliotecznych, przechowywanych w Maisons Laffitte pod Paryżem.

Efektym działań prowadzonych w 2010 r. było przeprowadzenie prac porządkowo-inwentaryzacyjnych w kolejnych cennych dla badaczy grupach akt, wytworzonych przez Instytut Literacki. Uporządkowano materiały dotyczące kolportażu wydawnictw Instytutu, dokumentację finansowo-księgową oraz tzw. materiały odrzucone przez redakcję paryskiej „Kultury”. Plan pracy obejmował też materiały kilku fundacji, związanych z osobą Jerzego Giedroycia (m. in. Fundacji „Pomoc Polakom na Wschodzie”, Fundacji Pomocy Bibliotekom Polskim, Niezależnej Fundacji Popierania Kultury Polskiej Polcul Foundation). Zadania zrealizowane zostały zgodnie z zakładanym harmonogramem przez 6-osobowy zespół archiwistów, w trakcie trzykrotnie zorganizowanych wyjazdów jedno i dwumiesięcznych do archiwum Instytutu, w okresie od kwietnia do listopada 2010 r. Wyniki prac archiwistów i bibliotekarzy zostały wprowadzone do baz cząstkowych, a następnie do centralnej komputerowej bazy danych.

6.4.2. Współpraca z Archiwum OO. Pallotynów w Paryżu.

NDAP koordynowała program digitalizacji nagrań, przewiezionych do kraju z Ośrodka OO. Pallotynów w Paryżu. Materiały te powstały w wyniku działalności Centrum Dialogu założonego przez ks. Józefa Sadzika w 1973 r. i będącego ośrodkiem polskiego życia intelektualnego i duszpasterskiego w Paryżu.

W oparciu o podpisany w czerwcu 2009 r. list intencyjny między Naczelnym Dyrektorem Archiwów Państwowych a Zgromadzeniem OO. Pallotynów przystąpiono do prac zabezpieczających sprowadzone do Polski materiały. Zbiór nagrań z wybitnymi działaczami opozycji demokratycznej w PRL obejmujący ponad 400 j.a. został objęty pracami digitalizacyjnymi w Archiwum Państwowym w Koszalinie. W 2010 r. prowadzony projekt został pomyślnie zakończony. Kopie zabezpieczonych nagrań są obecnie przechowywane w NDAP, jak też zostały przekazane do Archiwum oo. Pallotynów w Paryżu.

6.5. Współpraca z innymi partnerami zagranicznymi

W 2010 sfinalizowano negocjacje prowadzone w sprawie zawarcia umów o współpracy w dziedzinie mikrofilmowania zasobów archiwalnych z dwoma partnerami zagranicznymi. Nowe porozumienie o współpracy między NDAP a Instytutem Yad Vashem zostało podpisane 6 września 2010 r. Reguluje ono sprawy

współpracy archiwalnej w zakresie badań naukowych, wymiany ekspertów oraz poszukiwań archiwalnych i wykonywania kopii dokumentów archiwalnych, interesujących obie strony. Porozumienie przewiduje też możliwość wykonywania kopii dla polskich archiwów państwowych z zasobu własnego Yad Vashem. Zostało ono zawarte na okres 5 lat i zostanie automatycznie przedłużone na kolejne 5 lat, o ile żadna ze stron go nie wypowie.

Z kolei w dniu 26 października 2010 r. została podpisana nowa umowa o współpracy między Naczelnym Dyrektorem Archiwów Państwowych a Amerykańskim Muzeum Pamięci Holocaustu w Waszyngtonie. Ustalono w niej nowe zasady współpracy w zakresie badania i reprografii materiałów archiwalnych w stosunku do dotychczas realizowanej umowy z 1997 r. Głównym obszarem zainteresowań partnerów z USA będą materiały archiwalne, zgromadzone w polskich archiwach państwowych, dotyczące okupacji niemieckiej i zbrodni popełnionych w latach 1939-1945 przeciwko ludności żydowskiej, polskiej i innym ofiarom hitlerowskich prześladowań, a także ukazujące genezę i powojenne następstwa tych zbrodni. Realizacja celów zawartych w umowie ma sprzyjać pogłębianiu i propagowaniu wśród obywateli Stanów Zjednoczonych wiedzy na temat bezprecedensowej tragedii Holocaustu oraz okresu II wojny światowej w Europie.

6.6. Udział w pracach organizacji międzynarodowych.

Współpraca w tym obszarze - analogicznie do lat ubiegłych - koncentrowała się na udziale przedstawicieli Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych oraz reprezentantów archiwów państwowych w przedsięwzięciach koordynowanych przez Międzynarodową Radę Archiwów i podległe jej agendy, jak też na angażowaniu się w prace EBNA, DLM-Forum oraz Europejskiej Grupy Archiwalnej i podległych jej grup roboczych. Zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych, dr Barbara Berska regularnie uczestniczyła w spotkaniach Europejskiej Rady Archiwistów Krajowych (European Board of National Archivists - EBNA), jak też w posiedzeniach Europejskiej Grupy Archiwalnej, eksperckiego gremium doradczego Komisji Europejskiej, które stanowią najważniejsze forum wymiany informacji między partnerami. W dniach 18-19 maja 2010 r. odbyło się spotkanie członków EBNA oraz EAG w Madrycie, zaś w drugiej połowie roku w dniach 18-19 listopada 2010 r. w Brukseli.

Przedstawiciel Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych uczestniczył w minionym roku w pracach DLM-Forum, które jest multidyscyplinarnym gremium, skupiającym reprezentantów archiwów europejskich pracujących nad standardami dotyczącymi zarządzania i przechowywania cyfrowych zasobów archiwalnych. W roku sprawozdawczym reprezentantem polskich archiwów na dwu posiedzeniach DLM-Forum był dyrektor Archiwum Głównego Akt Dawnych dr Hubert Wajs. Spotkania odbyły się w dniach 25-26 maja 2010 r. w Madrycie oraz w dniach 16-17 listopada 2010 r. w Brukseli.

W dniach 10-11 maja 2011 r. Anna Czajka, doradca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych uczestniczyła w spotkaniu Europejskiej Grupy ds. Zapobiegania Skutkom Katastrof w Archiwach. Zorganizowane ono zostało w Trebon w Czechach. Z kolei w dniach 26-29 września 2010 r. odbyło się II spotkanie kierowników działów konserwacji i zabezpieczania zasobów w archiwach europejskich, zorganizowane przez Archiwum Narodowe w Hadze.

6.7. Udział przedstawicieli NDAP i archiwów państwowych w konferencjach międzynarodowych, seminariach archiwalnych, stażach dla archiwistów.

Jednym z ważniejszych wydarzeń w 2010 r. była VIII Europejska Konferencja w Genewie, zorganizowana w dniach 28-30 kwietnia 2010 r. przez Archiwum Narodowe Szwajcarii. Obrady poświęcone były głównie zagadnieniom archiwizacji cyfrowej, digitalizacji oraz dokumentacji audiowizualnej. W konferencji wzięła udział 5-osobowa delegacja na czele z zastępcą Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych.

Z kolei w marcu 2010 r. 5 delegatów Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych udało się z wizytą do archiwów litewskich w Wilnie, gdzie w trakcie kilkudniowych spotkań oraz wizyt w archiwach i bibliotekach litewskich zapoznali się z metodologią digitalizacji zbiorów archiwalnych i bibliotecznych.

Przedstawiciel Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych uczestniczył w stażu z zakresu konserwacji fotografii, zorganizowanym w dniach 21 lipca – 9 sierpnia 2010 r. w Bratysławie pod nazwą: "Fundamentals of the Conservation of Photographs". Staż został organizowany przez The Getty Conservation Institute w Los Angeles.

W dniach 13-17 września 2010 r. zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych dr B. Berska oraz doradca Naczelnego Dyrektora prof. W. Stępniać brali udział w obradach CITRA w Oslo. W ramach kilkudniowych sesji przedstawiciele archiwów europejskich i z innych rejonów świata dyskutowali nad współczesnymi problemami z zakresu zarządzania archiwami i działalności archiwalnej.

Okazją do dyskusji nad bieżącymi problemami w działalności archiwalnej była międzynarodowa konferencja „*Archives on the Web – Experiences, Challenges, Visions*”, zorganizowana w Wiedniu przez Międzynarodowe Centrum Badań Archiwalnych ICARUS we współpracy z Austriackim Archiwum Państwowym oraz Archiwum Biskupstwa w St. Pölten. W konferencji wzięła udział zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych, dr Barbara Berska, która wygłosiła referat pt. *Educational activities of Polish Archives in the web*. Obrady prowadzone w kilku sekcjach poświęcone były omówieniu takich zagadnień, jak: bieżące i przyszłe wyzwania dla archiwów w sieci; europejska sieć we współpracy archiwalnej, problemy digitalizacji zasobów archiwalnych, dostęp do dokumentów elektronicznych, rola archiwów w badaniach naukowych.

6.8. Uzupelnianie zasobu archiwalnego

Pozyskiwanie mikrofilmów z zagranicy.

Sprowadzanie kopii dokumentów archiwalnych przechowywanych w archiwach zagranicznych stanowiło istotny sposób uzupełniania państwowego zasobu archiwalnego, gromadzonego przez archiwa państwowe w kraju. W ostatnich latach Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych sprowadziła do kraju kilkaset tysięcy klitek mikrofilmów w ramach wymiany z archiwami państw sąsiednich lub też nabytych w drodze zakupu w archiwach zagranicznych.

W związku z powyższym w NDAP rozpoczęto prace nad przygotowaniem bazy danych, rejestrującej nabywane w różnej formie kopie mikrofilmowe ze zbiorów archiwów zagranicznych. Opracowany projekt ma zarówno usprawnić ewidencję nabytków, jak też docelowo, po udostępnieniu w serwisie internetowym NDAP będzie służył wszystkim zainteresowanym użytkownikom, dostarczając im podstawowych danych o sprowadzanych do kraju kopiach.

6.6. Wypożyczenia materiałów archiwalnych za granicę

W roku 2010 wydano 2 zezwolenia na czasowy wywóz dokumentów archiwalnych, wypożyczanych za granicę w celach wystawienniczych. Dokumenty były wypożyczane do instytucji niemieckich, zaś wnioskodawcami byli: Fundacja Polsko-Niemieckie Pojednanie oraz Archiwum Państwowe w Łodzi. Fundacja Polsko-Niemieckie Pojednanie uzyskała zgodę na wypożyczenie 41 dokumentów do prezentacji na wystawie: "Zachować pamięć. Praca przymusowa i niewolnicza obywateli polskich na rzecz III Rzeszy w latach 1939-1945". Z kolei AP w Łodzi użyczyło album z fotografiami z getta łódzkiego w celu prezentacji na wystawie zorganizowanej przez Fundację "Topografia Terroru" w Berlinie w okresie od czerwca do października 2010 r.

7. PRZECHOWYWANIE DOKUMENTACJI NIEARCHIWALNEJ

Przejęcie dokumentacji osobowo-płacowej pracodawców o czasowym okresie przechowywania przez archiwa państwowe może nastąpić w następujących trybach:

1. na podstawie umowy cywilno-prawnej;
2. na podstawie postanowienia sądowego;
3. na podstawie decyzji Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych.

W wyniku zawarcia umów cywilno – prawnych archiwa przejęły w 2010 r. **3 939,85 mb** (346 042 jednostek) dokumentacji niearchiwalnej, natomiast w oparciu o postanowienia sądowe w archiwach znalazło się **2 321,78 mb** (224 624 j.) dokumentów. W 2010 r. nie doszło do przejęcia dokumentacji niearchiwalnej na podstawie decyzji Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych. Całość zasobu dokumentacji niearchiwalnej przechowywanej przez archiwa państwowe mierzy **33 592,68 mb (2 994 700 j.)**. W porównaniu z 2010 r. metraż i ilość jednostek zwiększyły się odpowiednio o: 20,4 % i 23,3 %.

Tabela nr 4. Rozmiar dokumentacji niearchiwalnej

	Rozmiar łączny na koniec roku sprawozdawczego				Nabytki w roku sprawozdawczym			
	odpłatnie		nieodpłatnie		odpłatnie		nieodpłatnie	
	mb	j.	mb	j.	mb	j.	mb	j.
Osobowa	10059,09	2 123 382	2 384,21	334 720	1 981,05	269 011	1 672, 78	192 445
Płacowa	4 746,31	169 940	633,55	45 810	595,66	28 164	395,83	27 336
Inna	15 494,31	315 147	275,3	5 701	1 363,14	48 867	253,17	4 843
Razem	30 299,62	2 608 469	3 293,06	386 231	3 939,85	346 042	2 321,78	224 624

Wartość kontraktów na przechowywanie dokumentacji niearchiwalnej

1 849 307, 94 zł

Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych prowadził ewidencję przechowawców wpisanych do ogólnie dostępnego rejestru na stronie internetowej http://ewidencja.archiwa.gov.pl/ew_index.php. W roku sprawozdawczym w rejestrze figurowało 216 przechowawców.

8. LEGISLACJA

W roku sprawozdawczym Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych wydał 40 opinii na temat projektów aktów prawnych przygotowanych głównie w jednostkach administracji rządowej. Znaczna ich część została omówiona w pkt 2.2. niniejszego Sprawozdania – z uwagi na to, że miały znaczenie dla zasad postępowania z dokumentacją i kształtowania narodowego zasobu archiwalnego. Wśród pozostałych należy wymienić:

- 1) rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz zakresu jej stosowania,
- 2) rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie zgłaszania prac geodezyjnych i kartograficznych, ewidencjonowania systemów i przechowywania kopii zabezpieczających bazy danych,
- 3) ustawę o zmianie ustawy Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw,
- 4) ustawę o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym,
- 5) rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie trybu i miejsca przechowywania paszportów dyplomatycznych i paszportów służbowych Ministerstwa Spraw Zagranicznych,

- 6) rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku z przebiegu posiedzenia jawnego,
- 7) rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów w sprawie usług reprograficznych Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu,
- 8) rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie rodzaju i zakresu oraz sposobu przetwarzania dokumentacji medycznej w zakładach opieki zdrowotnej utworzonych przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych,
- 9) rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie rodzaju i zakresu oraz sposobu przetwarzania dokumentacji medycznej w zakładach opieki zdrowotnej dla osób pozbawionych wolności,
- 10) rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie gromadzenia przez Straż Graniczną odcisków linii papilarnych, zdjęć oraz danych osobowych, ich przechowywania, wykorzystywania i przekazywania innym organom,
- 11) Rozporządzenie w sprawie sposobu archiwizowania oraz sposobu i trybu usuwania danych osobowych i informacji zarejestrowanych w związku z wykonywaniem kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego.

9. KADRY

9.1. Zatrudnienie

Tabela nr 5. Stan zatrudnienia w Naczelnej Dyrekcji oraz w archiwach państwowych

zatrudnienie w dniu 31.12.2010 r.:	<i>etaty</i>	<i>osoby</i>
w archiwach państwowych	1 483,64	1 559
w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych	59,75	63
razem	1 543,39	1 622

zatrudnienie w archiwach państwowych:		<i>etaty</i>	<i>osoby</i>
rodzaj działalności pracownicy:	naukowi	8,53	11
	archiwiści	901,50	922
	konserwatorzy	102,00	105
	administracja	223,54	240
	obsługa	248,07	281
razem	1 483,64	1 559	

9.2. Wykształcenie pracowników

Tabela nr 6. Wykształcenie pracowników Naczelnej Dyrekcji oraz archiwów państwowych

		<i>archiwa</i>	<i>NDAP</i>	<i>razem</i>
wykształcenie wyższe	archiwistyczne	316	1	317
	historyczne	247	15	262
	inne	419	33	452
razem:		982	49	1031

		<i>archiwa</i>	<i>NDAP</i>	<i>razem</i>
studia podyplomowe	archiwistyczne	186	2	188
	historyczne	6	0	6
	inne	62	11	73
razem:		254	13	267

10. FINANSE

10.1. Dochody budżetowe

Dochody budżetowe zostały zaplanowane na 2010 r. dla Archiwów Państwowych w wysokości 264 000zł. Głównym źródłem dochodów były wpływy z najmu i dzierżawy składników majątkowych, wpływy ze sprzedaży wyrobów, wpływy ze sprzedaży składników majątkowych oraz pozostałych dochodów. Gospodarstwa pomocnicze wpłaciły do budżetu część wypracowanego zysku.

Tabela nr 7. Wykonanie dochodów

§	<i>Dochody z tytułu:</i>	<i>plan (zł)</i>	<i>wykonanie (zł)</i>
075	Dochody z najmu i dzierżawy składników majątkowych	72 000	88 886
083	Wpływy z usług	10 000	7 504
084	Wpływy ze sprzedaży wyrobów	59 000	46 557
087	Wpływy ze sprzedaży składników majątkowych		14 066
092	Pozostałe odsetki		2 757
097	Wpływy z różnych dochodów	105 000	92 895
240	Wpływy do budżetu nadwyżki dochodów własnych		20 356
238	Wpływy do budżetu z części zysku gosp. pomoc.		6 356
RAZEM		246 000	279 377

10.2. Wydatki budżetowe

W 2010 r. kwota przekazana do dyspozycji przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego na działalność archiwów państwowych wyniosła 109 774 951 zł. Stanowiła ona plan, którego wykonanie zamknęło się kwotą 109 762 435zł, co oznacza, że wykonanie wyniosło 99,99 %. Zwrot niewykorzystanych środków do budżetu to kwota 12 516 zł

Tabela nr 8. Rodzaje wydatków:

L.p.	Rodzaj wydatków	Wykonanie 2010 rok (zł)
1	Wynagrodzenia osobowe pracowników	57 962 638
2	Dodatkowe Wynagrodzenie roczne	4 380 283
3	Składki na ubezpieczenie społeczne	9 325 337
4	Składki na Fundusz Pracy	1 249 801
5	Wydatki majątkowe	16 493 487
6	Świadczenia na rzecz osób fizycznych	216 718
7	Składki na PFRON	285 451
8	Wydatki rzeczowe	19 848 720
Razem		109 762 435

10.3. Dochody własne

Wpływy z usług kwerend za rok 2010 wyniosły 3 199 676 zł. a wydatki 3 203 768 zł. Stan środków na 31 grudzień 2010 r. wyniósł 403 250 zł.

W porównaniu do roku 2009 wpływy zmniejszyły się o 4 % (3 339 045 zł) a wydatki o 1% (3 224 345 zł) stan środków na koncie bankowym wynosił 401 605 zł.

W dniu 31 grudnia 2010 r. dochody własne zostały zlikwidowane, a środki przekazane na konta pomocnicze z możliwością wykorzystania ich do 30.06.2011 r.

10.4. Sumy na zlecenie

Okolo 6 mln. zł znajduje się na koncie sum na zlecenie w związku ze świadczeniem usług związanych z przechowywaniem dokumentacji osobowej i płacowej.

10.5. Gospodarstwa Pomocnicze

Gospodarstwa Pomocnicze utworzone przy 6 Archiwach Państwowych uzyskały przychody w 2010 r z tytułu porządkowania akt oraz prowadzenia szkoleń w zakresie archiwizacji w wysokości 1 457 655 zł a koszty kształtowały się na poziomie 1 534 096 zł. i w stosunku do roku 2009 przychody zmniejszyły się o 49 % (2 168 334 zł) a koszty o 40 % (2 152 656 zł). W dniu 31 grudnia 2010 r. gospodarstwa zostały zlikwidowane.

10.6. Inwestycje

Zrealizowane w 2010 roku inwestycje w ograniczonym stopniu, ze względu na stosunkowo skromne środki, przyczyniły się do poprawy i optymalizacji warunków przechowywania zasobu archiwalnego, jak również do poprawy warunków pracy. Usprawniły jednak proces udostępniania zasobu archiwalnego i zmniejszyły zaległości w zakresie przejmowania materiałów archiwalnych.

Realizacja inwestycji w poszczególnych archiwach przedstawiała się następująco:

AP Gdańsk – wykonano dokumentację projektową na rozbudowę i przebudowę siedziby AP w Gdańsku wraz z częścią kosztorysową. Ponadto zakończono ocieplenie budynku Oddziału Archiwum Państwowego w Gdyni i wykonano ogrodzenie.

AP Katowice – w związku z przedłużającymi się procedurami związanymi z wyłonieniem wykonawcy dokumentacji projektowej na budowę nowego archiwum zostały wykonane tylko roboty związane z przygotowaniem działki pod budowę oraz został przeprowadzony konkurs architektoniczny na wyłonienie wykonawcy dokumentacji projektowej na budowę nowego budynku.

AP Kielce – zakończono ostatecznie prace związane z przebudową istniejącego budynku koszarowego na potrzeby Archiwum Państwowego wraz z instalacjami, zlokalizowanego w Kielcach przy ul. Kusocińskiego 51.

AP Koszalin – zakończono adaptację budynku Archiwum przy ul. M. Skłodowskiej - Curie 2 na cele edukacyjno-wystawiennicze.

AP Lublin – zaplanowany na 2010 rok zakres rzeczowy inwestycji polegającej na przebudowie budynku AP w Lublinie przy ul. Jezuickiej 13 został zrealizowany w całości, a dodatkowo, dzięki zaoszczędzonym środkom, została zrealizowana przebudowa magazynów, pierwotnie planowana na rok 2011 i 2012.

AP Poznań – zakończono realizację przebudowy siedziby AP w Poznaniu przy ul. 23 Lutego 41/43 i przebudowy siedziby Oddziału AP w Koninie. Inwestycje zostały w całości zrealizowane zgodnie z wcześniej przyjętym programem inwestycji.

AP Rzeszów – zakończono inwestycję polegającą na przebudowie, dobudowie i zmianie sposobu użytkowania przedszkola na Oddział AP w Sanoku przy ul. Sadowej 32.

AP Radom – część inwestycji polegającej na budowie nowej siedziby dla Archiwum Państwowego w Radomiu, z uwagi na problemy z uzgodnieniem warunków dot. wjazdu na nieruchomości, na której ma być wzniesiony nowy budynek, nie została zrealizowana zgodnie z harmonogramem ujętym w przedłożonym programie inwestycji. Termin wykonania dokumentacji projektowej, która miała być wykonana w 2010 roku, został przesunięty na 31 stycznia 2011 roku.

AP Szczecin – zgodnie z harmonogramami ujętymi w przedłożonych programach inwestycji przebudowa obiektów Archiwum przy ul. Świętego Wojciecha 13 została zakończona.

APDOiP w Milanówku – zakończono budowę kotłowni olejowej w Milanówku przy ul. Okrzei 1.

AP Toruń – zakończono przebudowę siedziby AP w Toruniu przy pl. Rapackiego 4.

AP Zielona Góra – wykonano wszystkie roboty zaplanowane do realizacji w harmonogramie inwestycji. Wykonana jest kompletna dokumentacja projektowa nowej siedziby. Zakończono jest przygotowanie placu budowy.

AP m.st. Warszawy - zakończono przebudowę siedziby AP w Warszawie przy ul. Krzywe Koło 7 i 9 i ul. Nowomiejskiej 12 oraz przebudowę i zabezpieczenie budynku Oddziału AP w Pułtusku, ul. Zaułek 22. W Oddziale AP w Otwocku przy ul. Górnej 7 zrealizowano cały zakres zaplanowany do realizacji w 2010 r. oraz dodatkowo wykonano (dzięki zaoszczędzonym środkom) schody zewnętrzne z pochylnią i zadaszeniem, które pierwotnie były planowane do wykonania w 2011 r.

AAN – w 2010 roku Archiwum zrealizowało przebudowę budynku biurowego i magazynowego w Warszawie przy ul. Hankiewicza 1.

AP w Gorzowie Wlkp. – wykonało dokumentację projektową.

Wykonanie wydatków na inwestycje budowlane w 2010 roku wyniosło:

§ 6050 - 12 494 396,86 zł

§ 6580 - 2 016 749,54 zł

Razem § 6050 i 6580 - **14 511 146,40 zł**

Wykonanie zakupów w 2010 rok wyniosło:

§ 6060 - **1 982 340,10 zł**

Ogółem wykonanie wydatków majątkowych w 2010 roku wyniosło: **16 493 486,50 zł.**

11. PODSUMOWANIE

W roku sprawozdawczym archiwa państwowe kontynuowały realizację **priorytetów działalności archiwalnej**, określonych przez Naczelnego Dyrektora AP w 2009 r. Pierwszy z priorytetów obejmuje uzupełnienie i korektę **ewidencji zasobu archiwów państwowych**. Przedsięwzięcie to zmierza do pełnego udokumentowania stanu tego zasobu, tzn. zewidencjonowania tej jego części, która dotychczas nie była ujęta w środkach ewidencyjnych albo była ujęta w sposób sumaryczny. Priorytetową rangę ma także rozbudowa **strefy edukacyjnej** na stronie www.archiwa.gov.pl. Wiąże się z nią koncepcja docierania do nowych środowisk użytkowników zasobu oraz identyfikowania społecznych potrzeb, w których zaspokajaniu archiwa mogą szerzej uczestniczyć. Istotne znaczenie ma ponadto przygotowanie archiwów państwowych do **nadzoru nad dokumentacją w postaci elektronicznej oraz zarządzania materiałami archiwalnymi w postaci elektronicznej**. Równie ważne dla działalności archiwalnej było **oszacowanie tzw. nawisu archiwalnego** wg nowej metodyki. Istotą tego działania jest weryfikacja zebranych dotychczas danych na temat ilości materiałów archiwalnych, które w przyszłości (w różnym czasie) zostaną przejęte przez archiwa państwowe. Kolejnym priorytetem działalności archiwów

państwowych w 2010 r. była **digitalizacja materiałów archiwalnych**. Obejmowała ona zarówno aspekt zabezpieczenia zasobu, jak i aspekt zwiększenia jego dostępności dla użytkowników.

W roku sprawozdawczym na działalność archiwów państwowych miały ponadto wpływ prace nad **Strategią Archiwów Państwowych na lata 2010-2020**. Została ona ogłoszona komunikatem Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 23 grudnia 2010 r., ale już w toku konsultacji nad jej projektem archiwa zaczęły w jej duchu organizować wykonywanie zadań. Strategia obejmuje następujące zasadnicze cele:

- I. **Zaspokajanie informacyjnych potrzeb społeczeństwa;**
- II. **Budowanie wizerunku archiwów państwowych jako nowoczesnych i przyjaznych instytucji, aktywnie uczestniczących w procesie edukacji społeczeństwa otwartego;**
- III. **Zapewnienie efektywności zarządzania dokumentacją, w tym dokumentem elektronicznym, w podmiotach wykonujących zadania publiczne;**
- IV. **Zapewnienie właściwych warunków gromadzenia i trwałego przechowywania zasobu archiwalnego w postaci tradycyjnej i cyfrowej;**

Realizacja priorytetów działalności archiwalnej podlega monitorowaniu przy użyciu szczegółowych mierników. Pozwala to stwierdzić, że wyróżnienie szczególnie istotnych obszarów pracy archiwów dopomogło w racjonalnym zarządzaniu posiadanymi zasobami i przyniosło zadowalające rezultaty. Począwszy od bieżącego roku monitoring obejmie również realizację Strategii.

W Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych wdrażano **system kontroli zarządczej** Pewne jego elementy wprowadzono jeszcze przed 1 stycznia 2010 r. W okresie sprawozdawczym skupiono się, poza zagadnieniami Strategii, na zarządzaniu ryzykiem. **System zarządzania ryzykiem** został opracowany przy wsparciu zewnętrznych konsultantów. Mieli oni za zadanie opracować model zarządzania ryzykiem, dopasowany do specyfiki działalności NDAP oraz sieci podległych archiwów państwowych. Prace nad systemem zarządzania ryzykiem prowadzono równoległe z pracami nad Strategią. Przygotowana analiza ryzyka odnosi się do zdań NDAP i archiwów państwowych wynikających z przepisów prawa, jak i celów strategicznych. W efekcie zrealizowanego projektu:

- opracowano metodologię zarządzania ryzykiem,
- przeszkolono pracowników NDAP oraz archiwów państwowych w zakresie identyfikacji i oceny ryzyka,
- przeprowadzono identyfikację i analizę ryzyk występujących w archiwach i NDAP,
- przygotowano plany postępowania z ryzykiem.

Zarządzeniem Nr 6 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 23 grudnia 2010 r. w *sprawie kontroli zarządczej w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych i archiwach państwowych podległych Naczelnemu Dyrektorowi Archiwów Państwowych* ustanowiono podstawowe elementy kontroli zarządczej w NDAP. W odniesieniu do zarządzania ryzykiem określono m.in. że:

- nie rzadziej niż raz w roku przeprowadzana jest identyfikacja i ocena ryzyk w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych i archiwach państwowych w zakresie wyznaczonych celów,
- podejmowane są działania mające na celu zmniejszenie ryzyk do akceptowanego poziomu, tak aby realizacja wyznaczonych celów nie była zagrożona,
- koszty wdrożenia i stosowania mechanizmów kontroli obniżających ryzyko nie powinny być wyższe od uzyskanych dzięki nim korzyści.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego komunikatem z dnia 14 lutego 2011 r. w sprawie szczególnych wytycznych w zakresie kontroli zarządczej dla działu administracji rządowej - kultura i ochrona dziedzictwa narodowego, ustalił m.in. że:

- wszystkie jednostki w dziale 24, w tym NDAP i archiwa państwowe zobowiązane są do złożenia Oświadczeń o stanie kontroli zarządczej,
- Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych zapewni funkcjonowanie zewnętrznej kontroli zarządczej wobec jednostek wchodzących w skład państwowej sieci archiwów.

W związku z powyższym komunikatem, zarządzeniem Naczelnego Dyrektora z 17 czerwca 2011 r. zmieniono zarządzenie w sprawie kontroli zarządczej w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych i archiwach, poprzez dodanie zasad składania oświadczeń o stanie kontroli zarządczej przez dyrektorów archiwów państwowych oraz wprowadzenie metodyki zarządzania ryzykiem w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych.

Przeprowadzone analizy doprowadziły do ustalenia dwóch ryzyk nieakceptowalnych:

- „Niedostateczna skala konserwacji masowej”.
- „Niedostosowanie rezerw magazynowych do właściwości miejscowej”.

Opracowano plan postępowania z powyższymi ryzykami i przystąpiono do jego realizacji.